

Auricles: Gerron

Jowl.

KUURTANES-SEURAN JOULUN tarkoituksena on sukupolvesta toiseen kulkeutuneiden muistitietojen ja itsensä kuortanelaisiksi tuntevien henkilöiden kirjoitusten avulla selvittää Kuortaneen entistä ja nykyistä elämää. Samalla lehden toimituskunta kiittää kaikkia niitä, jotka tavalla tai toisella ovat tehneet lehden julkaisemisen mahdolliseksi

KUURTANES-SEURA

TOIMITUSKUNTA

Pentti Harju Eeva Peltola Sirkka Kantola
Heikki Mäki-Hallila Iivari Honkola

Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus

Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus
Kirjapaino Viiskunta, Alavus

Kalveri Vihma:

Joulun evankeliumi

Joulun sanomassa kohtaamme liikkeelläolevia ihmisiä. 'Niin Joosefkin lähti Galileasta'. Ja edelleen: "Palmenet menivät kiiruhtaen Daavidin kaupunkiin, jonka nimi on Beetlehem ja löysivät Marian ja Joosefin ja lapsen". Ja vähän myöhemmin kohtaamme kaukaa tulleita miehiä, jotka ovat liikkeellä tähden viitoittamalla tiellä.

Joulun tapahtumat panivat ihmiset liikkeelle. Samoin meidänkin aikanamme. Ajattelemmekin vain ihmisten sydämen hiljaista toivetta: Jouluksi kotiin. Siis jo ulkonaista liikkumista kohti rakasta lapsuuden kotia.

Mutta samalla me kuulemme sisäisen kehoituksen: Kohti seimeä ja seimen Herraa.

Monesti saattaa tuntua yhdestä ja toisesta joulukirkossa olevasta, että siellä on kyllä Marian, Joosefin, paimenten ja tietäjien paikka. Mutta minun paikkani on kauempana. Oman mahdottomuuden tunto työntää taammaksi. Alkäämme unohtako, että Jumala on varannut Joulun sanomassa meille evankeliumin. Synnin olemassaolo ja todellisuus ei saa peittää meiltä näköalaa seimelle. Ei saa! Sillä juuri sen, että me olemme mitä olemme, tulisi ajaa meitä yhä likemmä seimen Herraa.

Sillä seimen tykönä valkenee. Näemme to tuuden Kristuksesta. Selmi, jonka yllä on ristin varjo, julistaa vapautusta ja voittoa.

Enpä osaa sentakia tänäkään Jouluna toivottaa teille, rakkaat ystävät, muuta kuin sitä armoa, että pääsisimme liikkeelle. Lapsuutemme joulumaille, vaikkapa muistoissa. Kotikirkkoon, vaikkapa kuinka mahdottoman tuntoisena. Ja seimen tykö, saamaan uutta voimaa.

"Vaan muistammeko lapsen sen..."

Jouluaatto valkeni kirpeänä ja kauniina pienesä kirkonkylässä. Jo aikaisin olivat emännät heränneet askareilleen, ja nyt nousi jokaisen talon savupiipusta vaaleanharmaa juova pitkänä ja ylväänä kohti kirkasta talvitaivasta.

Jos olisimme kurkistaneet sisään talojen ikkunoista, olisimme nähneet, että juhlan viettoon oli kaikkialla valmistauduttu huolellisesti. Jo pitkän aikaa olivat emäntien ajatukset sivunneet vain joulua. Eiköhän kaikilla ollut halu saada omalle väelleen runsas ja täyttävä joulu! Itse joulun ihana sanoma oli jäänyt kokonaan heidän ajatustensa ulkopuolelle.

Nyt näkyi jo tiellä muutamia ihmisiä kiireisin askelin kulkemassa kohti värikkäästi valaistuja kaupapuoteja. Joku joutuisampi tuli jo polspäin. Kaikilla oli laukut täynnä tavaraa: ruokaa ja paketteja konttiin. Jokaisen kasvoilla kuvastui odotus ja ilo siitä, että aatto oli koittanut.

Koko kirkonkylä oli juhlan tunnelmissa. Mutta minkälainen oli tuo »tunnelma»? Läheisen kaupan oven yläpuolella kaiutelti kovaääninen jotakin muodissa olevaa iskelmää. Ei tuo iskelmä levittänyt yhtään joulun sanomaa, vaan saipa se naapurin emännän askeleen nousemaan nopeammin ja neltoiset maantiellä innostuivat ottamaan pari pyörähdystä.

Kaupassa sisällä vasta oli ostohalu ylimmillään. Ruokatavarapuolella emännät valitsivat kilvan juustoja ja makkaroitu, kun taas isännät ja nuorisoviihtyivät kaupan muilla osastoilla tuumimassa, mitä panna vielä pukinkonttiin. Emännät ajattelivat joulupöytää, jossa olisi kaikki mahdolliset herkut, isännät taas joulukuusta ja pukkia, joka jo oli tullut tilatuksi lasten iloksi. Tuo vanha, tuttu ystävä oli myös lasten mielessä. Tiesihän hänen tuloonsa joululahjojen saamista.

Mutta oli yksi, joka ei ajatellut jouluateriaa, lahjoja tai päivän suosittua iskelmää. Hän oli pieni poika, joka reusissa vaatteissaan seisoi tien laidassa surullisen kasvoin. Oh! kulki paljon ihmisiä, mutta vain muutamien katseet osuivat pienokaiseen ja heidänkin ilmeensä kuvastivat ainoastaan ylenkatsetta ja pilkkua. Siksi kai ei myöskään kukaan

huomannut pojan kullankäristen kiharoiden ympärillä kultakehää — siinähan seisoi itse joulun Herra, Jeesus-lapsi!

Koko päivän lapsi seisoi samassa paikassa ja katse lii surullisempaan ihmisvirtaa, joka kulki koteista kauppaan ja kaupasta koteihin. Jo alkoi päivää hämääntyä illaksi ja tavan vuoksi laulettiin myös jouluvirsi, mutta monen ajatukset olivat kaukana seimen luota.

Pieni poika seisoi yhä tien laidassa. Mutta pian myös hän lähti kulkemaan. Askeleet suuntautuivat kohti temppeliä, jota valaisi kaunis joulukuusi. Tuosta valosta pojan sydän ilostui. Suntio oli muistanut tuoda joulun valoa vainajille. Poika kulki kohti kirkkoa ja astui sisälle temppeliin. Sen täytti loistava valo, urut helisivät jouluvirren sävelistä ja suuri enkelikuoro lauloi:

»Nyt Jumalalle kunnia, kun antoi ainoon poikansa...»

Täällä pyhien asunnossa osattiin viettää Jeesus-lapsen syntymäjuhlaa. Sen kauniin juhlan vietosta ei päässyt osalliseksi kukaan kirkonkyläläinen.

Joulun mentyä yksi ja toinen havahtui huomamaan, että juhlan vietto oli kulunut »niin maisin miettehin». Itse Messias oli unohtunut ja sen mukana heidän juhlastaan oli jäänyt pois sen tärkein henkilö, kunniavieras, Jeesus-lapsi. — Jos me menemme itseemme ja ajattelemme omaa jouluamme, niin emmeköhän vain tule samaan toteamukseen, että omalla kohdallammekin »laps' hankeen hukkuu, unohtuu.»

SANKARIHAUDALLA

Olen sankarihaudalla. Seison pienen, lumihuuteisen laatan ääressä. Se on vain yksi monista; samanlaisia näkyy riveittäin ympärilläni. Tuon laatan taakse kätkeytyy elämä, joka läheisesti liittyy minuun. Sytytän kynttilää isäni haudalle.

Olen usein ajatellut sinua, tuntematon isäni. Ulkonuotosi tunteen näkemistäni kuvista, samoin elämäsi pääpiirteet. Mutta sinä itse, ajatuksesi, haaveesi, ihanteesi — niistä ei kukaan kerro minulle. On itse yritettävä muovailla kuvani sinusta. Joistakin pikkutapahtumista ja välähdyksistä olen koettanut luoda kokonaisuuksia, mutta palapelistäni puuttuu liian monta osaa.

Mitä ajattelit taistelevassasi kaukana rintamalla? Odotit joulua — turhaan. Et aavistanut, että kaudit heinäkuun päivät olivat viimeiset yhdessäolohetket omaistesi luona. Herää kysymys, miksi piti tapahtua näin, kun elämä oli avioliiton jälkeen edessä. Äiti jäi yksin, ei enää yksin, vaan pienen orpolapsen kanssa, jota Taivaallinen Isä ei sallinut sinun nähdä, vaalia ja kasvattaa. — Kuortaneen kirkkomaa, järvi, kylät taloineen, avarine peltoineen ja niiden takaa slintävine metsineen olivat sinulle yhtä tutut kuin tänään minulle. Kulkieksasi luonossa olet

miettinyt ehkä samaa kuin minä nyt: »Mikään uhri ei ole liian suuri tästä kaikesta, onnesta omistaa vapaa isänmaa». Ehkä ajattelit näin artaessasi oman uhrisi, suurimman kalkista.

Joulun ilo ja samalla suruisa tunne täyttää sisimpäni poistuessani haudalta ja liittyessäni itsenäisen Suomen jouluaamun kirkkokansaansa. Olen onnellinen, että juuri sinä olit isäni.

—*—

ANTTI LANAMÄKI:

Liisan ja Pekan joulukuusenhaku

Oli kuulakas talviaamu. Liisa ja Pekka heräsivät äidin tuttuun kutsuun:

»Nouskaahan jo lapset ja tulkaa syömään aamupuuro!»

Mutta tällä kertaa äidin äänessä oli jotain erikoista soittoa. Niinpä äiti sitten kertoi lapsille, että nyt oli jouluaaton aatto ja että tänään lapset saivat hakea joulukuusen metsästä. Tämä oli kuin sokeia Pekan kaurapuuroon. Hetkessä lautanen oli tyhjä, ja saman tien Pekka jo villiäntä ulos etsimään liiteristä kirvestä. Liisalle tuli myös kiire etsiä lapaset ja huopatoiset. Tuskin oli kulunut kymmentä minuut-

tia heräämisestä, kun sisarusket jo olivat matkalla läheiseen metsään. Pekka kulki edellä kirves olalla ja Liisa perässä vetäen mahakelkkaa, jolla he aikoivat tuoda kuusen kotiin.

Pekka tunsu entuudestaan tämän metsän, sillä monta monituista päivää hän oli siellä kesällä viettänyt naapurin Heikin ja Jussin kanssa. Hän tiesi tarkalleen, missä puussa oli ollut kesällä rastaan, missä peiponpesä. Pekka oli pieni luonnontutkija. Isä oli ostanut hänelle eläinkirjan, jonka ansiosta Pekka oli oppinut tuntemaan niin hyvin linnut kuin maaeläimetkin.

Lapset kulkivat riihen sivuista. Oven edessä oli parvi lintuja, jotka pelästyneinä pyrähtivät lentoon.

»Voi, kuinka paljon varpusia!» huudahti Liisa.

»Vai varpusia!» tokaisi Pekka. »Eivät ne mitään varpusia ole. Ne ovat keltasirkkuja», selitti hän määrätietoisesti pikkusiskolleen. »Ne elävät talvisin parvissa latojen ja riilien läheisyydessä ja syövät variselta siemeniä», jatkoi Pekka.

»Onko tuo katonharjalla istuva suurin lintu niiden kaikkien äiti?» kysyi Liisa.

»Oletkos sinä hoopo! Etkö sinä erota närhää keltasirkus-

ta?» kysyi Pekka hiukan ivallisesti.

Matka jatkui kohti metsäntaivasta. Aivan metsän rajassa Pekan huomio kiintyi polun varrella oleviin jälkiin.

»Onko meidän Musti käynyt täällä, kun tuossa on jälkiä?» ehätti Liisa kysymään.

»Kyllä varmasti, mutta nämä ovat kylläkin jäniksen jälkiä eivätkä Mustin», valisti Pekka. »Nämä ovat varmaan saman rusakon jälkiä, joka on käynyt meidän puutarhassakin omenapuita jyrsimässä», arveli hän.

Yhä syvemmälle metsään jatkui lasten matka.

»Tuon linnun minä ainakin tunnen! Se on talitiainen», selitti Liisa.

»Aivan oikein, pikkusisareni! Tuo on tosiaan talitiainen», vahvisti Isoveli. »Mutta katsohan tuota tiaista, jossa on mustaa ja valkoista! Se on metsätiainen», jatkoi hän.

Lapset jatkoivat kulkuaan. Mäntymetsä alkoi vaihtua kuusikoksi. Nyt he lähestyivät määränpäättä. Heidänhän piti etsiä kaunis joulukuusi kotiin. He erkanivat hiukan toisistaan ja etsivät kuusta kumpikin omalta suunnaltaan. Yhtäkkiä kuului Liisan kimakka kirkaisu. Pekka riensi paikalle, koska hän luuli sisarensa joutuneen suureen vaaraan. Mutta ei se kovin suuri ollutkaan. Liisa oli vain pelästynyt pientä oravaa, joka oli käyvinhaku-

matkalla samassa kuusikossa. Pelästyminen oli ollut molempuolinen, sillä nyt »kurre» istui aivan kuusen latvassa ja katseli kovin epäluuloisena alas. Pekka kiusasi hiukan Liisaa, kun tämä oli pelästynyt pientä, viatonta oravaa, mutta totesi myös, että samoin hänelle itselleen oli käynyt alkuaikoina, kun hän oli liikkunut metsässä.

Ei kestänyt kauankaan, kun Pekalle kävi melkein samoin kuin Liisalle äsken. Hän ryhtyi kaatamaan kuusta ja ravisti juuri lunta pois oksilta, kun sen alta lähti jänis. Tämä pe-

lästyi rauhanhäiritsijää ja ampaisi juoksuun henkensä edestä. Samoin teki myös Pekka. Nyt Liisalla oli hauskaa. Hän näki sivusta koko kohtauksen ja nauroi aivan katketakseen. Kun Pekka huomasi vaaran olevan ohi, hän palasi takaisin ja ihmetteli, mikä Liisaa niin kovasti huvitti. Kun tämä viimein sai selitetyksi, kuinka hullunkurista oli ollut katsoa,

kun Pekka ja jänis juoksivat toisiaan pakoon, meni Pekka vähän noloksi. Hän koetti puolustautua ja sanoi: »Se näytti aivan karhulta!» Liisan mielestä tämä oli kuitenkin vain tekosyy ja hän lupasi muistaa isonveljen arkuuden vielä myöhemminkin.

Pekka kiiruhti kuusen luo, jonka kaato oli äsken jäänyt kesken, ja pian oli upea puu sidottu keikkaan ja kotimatkalle alkaa. Isoveli vaikutti kovin alakuluiselta eikä hän viitsinyt paljon sivuilleen vilkuilla. Pikkusisko taas oli hyvin pirteä. Jos polun varrelta lähti lenoon jokin lintu, Pekka sai hyvin tarkoin selittää, mikä se oli ja missä se eli. Pekka joutui myös tutkimaan jokaiset päästäisensä jäljet erikseen, vaikka ne eivät kiinnostaneet häntä juuri ollenkaan.

Kun he tulivat kotiin, meni Pekka vajaan muka kuusen jalkaa tekemään. Hän arvasi, että Liisa kertoisi kaiken isälle ja äidille ja katsoi parhaaksi pysyä poissa tästä tilaisuudesta. Mutta kun Pekka vihdoin tuli tupaan, häntä odottivat vanhempien lukuisat kierot kysymykset, eikä hänellä ollut muuta puolustusta kuin sanoa: »Ei noitten naisten kanssa voi liikkua ollenkaan metsässä, kun ne eivät tunne edes eläimiä eivätkä ymmärrä muutenkaan yhtään mitään.»

Vanhain ihmisten tosikertomaa

Vanhan katekismuksen lopussa oli myöskin psalmeja, joita kansan oli osattava lukea. Lukkari Herman Klemettilä oli Aapeli töissä ja oli yhdessä isäntänsä kanssa juopottellut kinkeripäivän vastaisena yönä. Tällöin he olivat sopineet, että lukkarin luetaan kinkkerillä hänelle salmia. Niin sitten Aapeli astui lukkarin

eteen ja tieheän höpöttäen luki: »Salmi, Ylisalmi, Alasalmi, Keskisalmi, Aijälä, Kari, Uppola aamen».

Hyvin meni, sanoi lukkarin kuuluvasti ja Aapeli oli kunnialla selvinnyt kinkkerillä.

Matti Pelto

HEIKKI HYYTIÄINEN-HIIRONNIEMI

— kuortanelainen 1600-luvun kuninkaissakävijä ja kansan asianajaja

Kuortaneen Hiironniemessä on pitäjän tiettävästi vanhin rakennus. Se on Nestori Hiiron perikunnan omistama riipi vuodelta 1669. On olemassa melko varma tieto, että se on kuulunut Heikki Hyytiäiselle eli Hiironniemelle, mikä tekee sen historialliseksi. Mainittakoon, että Klemetin mukaan paloi v. 1667 Hyytiäiseltä Hiironniemessä riipi viljoineen kaikkineen. Sen ajan yhteisvastuuta noudattaen koottiin hänelle 200 kuparitaalaria paloavuksi. Näillä rakennettiin uusi riipi, joten todella melko varmana voi pitää, että Hiiron riipi v:ltä 1669 on Hyytiäisen talon vanha rakennus.

Hyytiäinen lienee merkkimies koska Artturi Leinonen on ottanut hänet erääksi päähenkilöksi romaaninsa »Kahden joen kansaa». Klemetti sanoo, että hän tuo värlä 1600-luvun muuten verrattain tasaisen harmaaseen historiaan ja on eloisia ja vilkas mies.

Kuka on tämä Heikki? Hän on kotoisin Lappajärven Hyytiäisniemestä Savonkylästä, Hyytisen talosta. Suku lienee siis savolaista juurta. Yksi tyttäristä meni 1643 naimisiin kuortanelaisen Vilppu Jaakonpoika Ruonan kanssa. Todennäköisesti tämä seikka vaikutti siihen, että Heikki Olavinpoika Hyytiäinen joitakin vuosia myöhemmin meni naimisiin Kuortaneen silloin rikkaimman talollisen Erkki Mäyrän Vappu-nimisen tyttären kanssa. V. 1655 Vapulle ostettiin Hiironniemen 1/3 manttaalin talo, johon he muuttivat. Viidennen lapsen syntymän jälkeen kuoli Vappu-emäntä.

Erkki Mäyrystä ja hänen rikkaudestaan jokunen sana prof. Armas Luukan mukaan. Vv. 1623—24 suoritettiin Etelä-Pohjanmaan talojen karjavarallisuuslaskenta. Tällöin oli Erkki Mäyry kiistaton ykkönen maakunnassa. Hänellä oli karjaa 112 eläintä, kun seuraavaksi enimmän omistavalla Perttu Simonpojalla Ylistaron Kaukolasta oli 87 eläintä. Nautakarjaa oli Erkillä 47, hevosia 5, lampaita 54 ja sikoja 6. Talo oli todella varakas.

Palatkaamme Heikki Hyytiäiseen. Hän rupesi riitelemään Hallisen isännältä Joensuun luhdan niittyjä. Hän väitti, että lainlukija Rothenius oli lahjottuna tuominut ne häneltä. Tästä hän kävi v. 1663 Tukholmassa valittamassa kreivi Tottille ja saikin kreivin kirjallisen määräyksen, että niityistä syntynyt riita oli otettava oikeudessa uudelleen käsiteltäväksi.

Seuraavilla käräjillä lainlukija Rothenius kuitenkin rupesi haukkumaan Hyytiäistä roistoksi ja varkaaksi ja lupasi tuomita hänet kujanjuoksuun. Tuomio jäi kuitenkin antamatta, kun Hyytiäinen lupa-

si lähteä uudelleen kreivin puheille. Rothenius lupasi taasen valittaa Turun hovioikeuteen.

Asiat kehittyivät nopeasti, sillä hovioikeus lähetti alussa vuotta 1664 asessori Mikael Gyldenstolpen Lapualla pitämään ylimääräisiä käräjiä. Yllättävästi antoi oikeus mitä kovimman tuomion: Hyytiäinen tuomittiin kuolemaan. Tähän hirvittävään tuomioon piti Hyytiäinen pääsyyllisenä Lapuan kirkkoherra Kaarle Prockmania, jonka kanssa Hyytiäinen oli joutunut riitaan papinmaksuista ja vallankin sen takia, että hän oli ryhtynyt ajamaan Kuortaneen kappeliseurakunnan erottamista Lapuasta itsenäiseksi pitäjäksi yhdessä Alavuden kanssa.

Kuolemantuomio oli alistettava hovioikeuden ratkaistavaksi. Kesti kuitenkin 3 kuukautta ennen kuin hovioikeus antoi päätöksensä. Tällä välin joutui Hyytiäinen säälimättömän kohtelun alaiseksi. Vaikka koko Lapuan (Kuortaneen) pitäjä meni hänestä takuuseen pyytäen vapaaksi päästämistä, hänet rautakahleissa kovassa talvipakkasessa kuljetettiin 11 peninkulman matkan, niin että hän oli paleltua. Sitten hänet suljettiin »maanalaiseen torniin» odottamaan varmalta näyttävän kuolemantuomion täytäntöönpanoa. Historioitsija sanoo, että varmaan kaikkein katkerimmalta hänestä tuntui, kun sai kuulla, että samaan aikaan kotona Hiironniemellä kaikki hevoset ja lehmät kuolivat nälkään, kun hänen alaikäiset lapsensa eivät kyenneet niitä kunnolla ruokkimaan ja äiti oli kuollut.

Täällä museossamme oleva Hiironniemen tuvan pöytä saattaa hyvinkin olla Hyytiäisen ajalta. Sen tyyli on parasta lajissaan ja on tieto- ja taitomiehen tekemä. Voimme kyllä kuvitella, miltä tuntui lapsista istua sen pöydän ääressä isän ollessa maanalaisessa tyrmässä kuolemaan tuomittuna ja äidin äskettäin kuoltua.

Hovioikeus toki vapautti Hyytiäisen kuolemanrangaistuksesta, mutta tuomitsi hänet maksamaan sakkoa 395 kuparitaalaria. Tämä olisi merkinnyt H:n työdelistä romahdusta, talon ja omaisuuden menetystä, ellei hän olisi saanut apua pitäjäläisiltä. Vielä 1667 häneltä ulosmitattiin samasta sakosta, josta osa oli maksamatta, hopeamalja ja 7 hopealusikkaa ja seuraavana vuonna kuulutettiin hänen talonsa myytäväksi. Kuitenkin oli hänen poikansa Olavi Hiironniemi sittemmin talon isäntänä, josta päätellen hän tai hänen omaisensa kykenivät maksamaan sakon loppuun.

Vuonna 1664 tapaamme taasen Hyytiäläisen Tukholmassa. Nyt hän on yhteistoiminnassa härmäläisen Heikki Vakkurin kanssa. Ja myöskin oli 1663 ollut kreivi Klaus Tottin puheilla valittamassa kreivin virkamiesten laittomista veronkannoista ja vääryyksistä. Hän oli saanut kreiviltä oikeuden kerätä yhteen talonpoikain esittämät valitukset. 130 talonpoikaa oli valitukset vahvistanut puumerkillään.

Välillä on mainittava, että Uudenkaarlepyyn pitäjä ja kaupunki, Lapuan pitäjä ja sittemmin Vöyrin ja Ilmajoen pitäjä muodostivat Kaarleporin kreivikunnan, jonka kuningatar Kristiina oli v. 1652 antanut läänityksenä Klaus Akenpoika Tottille, silloin 22-vuotiaalle kreiviksi ja valtaneuvokseksi nimittämälleen 30-vuotisen sodan »lumiauran» Ake Tottin pojalle. Klaus Tott ei koskaan käynyt kreivikunnassaan, vaan antoi sen virkamiestensä hoitoon. Lääni käsitti 583 taloa, 363 manttaalilla ja Tottilla oli siitä yli 6.000 hopeataalarin vuotuiset tulot. Vuodesta 1659 oli kreivin hopmannina Juhana Pietaripoika Forsman, Forsman Koskimiehen pappis- ja sivistyssuvun ensimmäinen edustaja Suomessa. Ruotsin Länsipohjasta muuttanut kirkkoherran poika. Talonpojat olivat osoittaneet vastustushenkeä kreivin virkamiehiä kohtaan aina vuodesta 1653. Eräänä suurena riitakysymyksenä oli, että talonpojat tahtoivat myydä tervansa vapaassa kaupassa Uudenkaarlepyyn porvareille ja maksaa veronsa rahassa. Se oli näet heille edullisempaa kuin maksaa kreivin verot tervassa. Tästä asiasta syntyi Uudessa-kaarlepyyssä melkein päkinoita ja nuijasodan muistot palasivat mieleen milloin sanoissa, milloin teoissa. Ensin olivat lapualaiset vastarinnassa, heidän itsenäistä määräysvaltaansa oli loukattu. Prusi Ilkka sekä sittemmin Heikki Vakkuri ja Heikki Hyytiäinen olivat johtajina. Myös Ilmajoki nousi, kärkeä käyttiin ja uhkailuja lausuttiin.

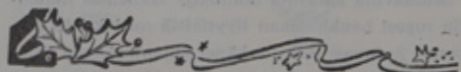
Vakkurilla ja Hyytiäisellä oli pyyntö kreiville, että parempi tutkimus toimitettaisiin niiden 14 syytöskohdan johdosta, jotka Vakkuri oli esittänyt jo 1663. Mukana oli myös Jaakko Talvitie Ilmajolta pitäjän talonpoikien valituksia esittämässä. Hyytiäisellä oli lisäksi mukanaan Upsalan arkkipiispan le osoitettu anomus, että Kuortane muodostettaisiin omaksi kirkkopitäjäksi yhdessä Alavuden kanssa. Lähinnä näitten aikeittensa takia hänet edellisenä vuonna oli tuomittu kuolemaan Lapuan kirkkoherran Kaarlo Prockmanin painostuksessa häntä tavattona. Hyytiäläisen anomuksen oli puumerkillään vahvistanut 36 Kuortaneen ja Alavuden talonpoikaa. Kuortane ei tosin ollut vielä ehtinyt olla kuin

n. 20 vuotta kappeliseurakuntana, mutta anomuksessa perustellaan monin syin Kuortaneen muodostamista omaksi kirkkopitäjäksi. Esim. Alavudelta oli jopa 12 peninkulmaa Ilmajoen kirkolle. Alavutelaisista eivät monet olleet koskaan käyneet emäpitäjänsä Ilmajoen kirkossa. Kuortaneenkin monista osista oli Lapuan kirkolle 5 peninkulmaa. Lapuan kirkkoherra kävi vain enintään 4 kertaa vuodessa Kuortaneella ja silloinkin vain kantaakseen juuston joka savulta. Lapuan pappia tuli soutaa ja kyyditä pitkiä matkoja, mikä kävi kovin rasittavaksi. Kuortane oli avustanut Lapuan kirkon rakentamista 5 taalarilla savua kohti, mutta Lapua ei luvannut mitään apua Kuortaneen v. 1654 rakennetun kirkon korjaukseen. Kuortaneen kappelilla on ylläpidettävänä 2 omaa pappilaa jne. Klemetti arvelee, että Hyytiäinen olisi käynyt koulua, sillä anomus niin kuin hänen valituksensakin ovat kirjoitetut sujuvasti ja hyvällä käsialalla. Tietoa tästä ei kuitenkaan ole.

Hyytiäinen pyysi kreiviltä myös 395 taalarin sakonsa anteeksiantoa ja suojelusta hopmanni Forsmania vastaan. Forsman oli näet yrittänyt estää hänen matkansa Tukholmaan ja kieltänyt ketään laivuria ottamasta häntä laivaansa. Hyytiäinen oli kulkenut tämän vuoksi Pohjanlahden ympäri »suuressa kurjuudessa ja nälässä», kuten hän kreivi Tottille valitti. Hyytiäinen omasta puolestaan ja talonpoikien puolesta esitti pitäjänsinetillä vahvistetun valituskirjeen vääryyksistä, joita talonpojat veroissa ja kyyditysvetoisuuksissa saivat kärsiä.

Kreivi Tottille oli puhuttu vain pahaa Vakkurista ja Hyytiäisestä, mutta siitä huolimatta hän kestitsi häntä ja Talvitietä hyvin, antoi Hyytiäiselle uuden pukuparin, myönsi varmaan asioissa olevan korjaamista ja määräsi kihlakunnanoikeuden suorittamaan tarkastuksen. Lapuan kruununnimismies saisi todistaa Hyytiäläisen valitukset paikkansa pitäviksi. Jos kreivikunnan virkamiehet olisivat ottaneet liikaa veroja, olisi heidän suoritettava se osa talonpojille takaisin.

Hyytiäinen ja Vakkuri epäilivät, etteivät näin saisi oikeutta ja ettei Lapuan kruununnimismies olisi kylliksi arvovaltainen heidän puoltajanaan. Siksi Hyytiäinen kääntyy kuninkaan puoleen. »Taloni seisoo nyt autiona ja minun täytyy ottaa paikkaani Teidän Kuninkaallisen Majesteettinne

luota», hän lausuu valituksessaan. Valtaneuvosto lykkäsi asian Turun hovioikeuden ratkaistavaksi. Hyttiäinen ja Vakkuri kääntyivät samalla matkalla uudelleen kreivi Tottin puoleen. He pyytävät mm., ettei verotynnnörien suuruutta mielivaltaisesti lisätäisi ja erikoisesti, että talonpojat saisivat valita oman valtiopäivämiehen, ettei heidän tarvitsisi alituiseen juosta kreivin ja kuninkaan puhelle ja lo-puksi, että kreivi itse tulisi käymään kreivikunnassa Pohjanmaalla. Kreivi antoi kuten Hyttiäinen oli pyytänyt, »suojelijan» heidän matkalleen.

Tällä välin olivat Forsman ja Prochman ryhtyneet koviin otteisiin Pohjanmaalla. Toiset talonpojat pe-rääntyivät, toiset uhkasivat, että kohta lähetetään kymmenen miestä Tukholmaan. — Kihlakunnanoi-keus, jonka puheenjohtajana taas Mikael Wexo-nius-Gyldenstolpe oli, kokoontui pitämään tarkas-tusta ja helmikuussa 1665 se antoi päätöksensä, jol-la Heikki Vakkuri tuomittiin kuolemaan. Hän oli muka ottanut itselleen oikeuksia, joita kreivi ei ol-lut hänelle antanut ja vähentänyt kreivin arvoval-taa ja verotuloja. Turun hovioikeus 3 kk myöhem-min muutti Vakkurin rangaistuksen kujanjuoksuk-si, mikä oli suoritettava 6 kertaa edestakaisin 50 lyöjäparin lävitse. Sama rangaistus olisi Hyttiäisen suoritettava, ellei pystynyt maksamaan 150 hopea-taalaria sakkoa, mihin hänet tuomittiin hovioikeu-den halventamisesta. Lisäksi tuli 6 viikon vankeus. Kreivin virkamiehet ja Prochmanin hovioikeus va-pautti kalkista syytöksistä. Luukko arvelee Hyttiäi-sen suorittaneen asia sakolla, jota kuitenkin on syy-tä ihmetellä, koska hänellä oli vielä 395 kuparitaal-arin sakko suurimmalta osalta maksamatta. Aina-kaan Vakkuri ei saanut Lapualla suorittaa kujan-juoksuaan, vaan Uudessakaarlepyyssä koviin vie-raiden miesten lyömänä. Talonpojat aluksi pelästy-i-vät tuomiota, mutta jäivät kuitenkin veronkantoti-laisuuksista pois.

Kreivi Klaus Tott kuitenkin alkoi tajuta, että jo-tain oli vinossa hänen virkamiestensä menettelyssä ja niin hän lähettää uskottunsa, eversti von Arens-dorfin pitämään paikan päällä tarkastuksia »aivan kuin hän itse olisi läsnä».

Eversti suoritti tarkastuksen hyvin tunnollisesti. Siinä havaittiin, että Hyttiäinen ja Vakkuri olivat monessa kohdin olleet oikeassa. Todettiin, että 116 lapualaista talonpoikaa oli suorittanut veroja lii-koa. Huomattiin, että taistelu oli ollut periaatteel-lista talonpoikien oikeuksien puolustamista. Samoin Ilmajoella moni oli maksanut liikaa, vaikka hop-manni Forsman oli ilmajoelaisia kohdellut lievem-min kuin lapualaisia. Nyt osattiin antaa arvoa Hyy-

ttiäisen ja Vakkurin toiminnalle. He eivät ehkä ai-na ajaneet asiaa oikealla tavalla, mutta heitä sai-vat talonpojat kiittää, että kreivi vihdoinkin oli tajun-nut tilanteen ja lähettänyt sellaisen oikeudentun-toisen miehen kuin v. Arensdorfin tutkimaan asioi-ta. Hopmanni Forsman ja eräät muut kreivin virka-miehet näyttävät saaneen nuhteita, jotka he joutu-i-vat ottamaan opiksi ja ojennukseksi.

Hyttiäinen näyttää saaneen veriinsä liikkeellä olon. Ehkä häneen oli kasvanut kaunaa kreivikun-nan hopmannia ja emäpitäjän kirkkoherraa koh-taan, jotka olivat olleet valmiit tuomitsemaan hä-net kuolemaan ja kujanjuoksuun ja lopulta valta-viin sakkoihin. Niinpä hän oli 1667 matkalla Jaak-ko Ilkan sukulaisen Prusi Ilkan kanssa Kauhavalla, nauttineet miestä väkevämpää ja tulleet niin väke-viksi, että löivät vaivaspöjan säpäleiksi ottaakseen rahaa matkaansa varten Tukholmaan, jossa valit-taisivat Prochmania ja kreivin virkamiehiä vastaan. Hyttiäinen ei saapunut käräjille, vaan hänen väi-tettiin paenneen »Savoon» (ehkäpä Lappajärvelle), Prusi Ilkka oli palinut metsiin.

Oikeusjutusta tuskin tuli pahempaa, sillä 1669 Hyttiäinen tavataan taas Tukholmassa ajamassa arkkipiispan ja kuninkaan luona Kuortaneen erot-tamista omaksi »kirkkolääniksi». Hyttiäinen oli vä-symätön ja väijäämätön. Kuten sanottu, tältä sa-malta vuodelta on Hilron riihi, joka toivottavasti on piakkoin museoalueella muistuttamassa meitä Heik-ki Hilronniemi-Hyttiäisestä, joka innolla, ehkei aina taidolla, ajoi eteläpohjalaisten talonpoikain asiaa ja oikeuksia sekä Kuortaneen pitäjän korotta-mista siihen asemaan, joka toteutui vasta 1798: omaksi kirkkoherrakunnaksi.

Joteamus

Et ihminen sä sille mahda mitään,
jos syksyn tullen kuolee kukkasat,
joita koko kesän seinustallas vaalit.

Et mahda mitään,
vaikka tuuli lehdet puista pudottaa,
— ne maahan maatuu, mullaks' muuttuu.
Näin silmiesi ilo sinne jää.

Sä ihminen, myös synnyt, kasvat,
kukoistat keskipäiväas asti.
Sitten hiljaa maata kohden kuljet,
josta lähtöisin sä olit aikoinaan.

Näin laki säädetty on kautta aikain.
Ei muutu siitä piirto pieninkään.
Ei nouse vehnäjävy täyteen tähkään,
jollei ensin kuole, muutu mullaks maan.

S a n n i P o r r i

Mä elän Suomelle

Lausuttu Ylijoen koulun 50-vuotisjuhlassa 23. 10. 60

Kirj. E s a H a r j u

Muoin täällä' vain metsätaidot,
nyt on kylät kauniit, suuret,
sauhui ennen kasken palot,
vaivoin kasvoi nauriin juuret.
Nytpä aaltoa viljapellot,
laitumilla kaunis karja,
lapsosia kutsuu kellot,
kohoo tuolla koulun harja.

Volmakkaasti pelto elää,
niityt, nurmet vihannoipi,
kesän virsi kaunis helää,
lintusien laulu soi pi.
Aamutuuli ajaa viljaa,
vesi vilpas vierlääpi,
luonto lauha herää hiljaa,
öiset usvat häviääpi.

Kiittäin sukupolvein työtä
edistystä ajast' alkaen
elää nuorisomme myötä,
tehdyks' mitä isät saikaan.
Levon saaneet mullan alla
isät, äidit työstä jalon,
suku miellä uljahalla
seuraa, täyttää rinnan palon.

Viisikymmentä on vuotta
TAITOLANKIN kellot soineet,
opiskeltu ei oo suotta
vanhat on sen nähdä voineet.
Niinkuin ennen, tääkin suku
luottaa kaiken hyvän tuojaan;
— niiltä siunaus ei huku
jotka turvaa työhön, Luojaan.

On sukupolvet mennehet
jo hautakumpuin yöhön
ja lasten lapset astuneet
samahan sankartyöhön;
kun nuorisomme vuoro saa,
niin uskon: näkee synnyinmaa,
myös kelpo kansaa polvi uus,
ei vaivaa hervakkuus.

On Suomi maista armain
sen opin koulutiellä,
ja sitkeä on kansakin
maan muokkas työllä, hiellä;
se veltto koskaan ollut ei,
kun julma halla leivän vei,
niin pehmeemmäksi perkas maan
ja luotti Jumalaan.

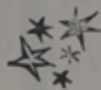
Mä olen nuori, ääni mun
ei kaiu korkealla,
tien varmaan löydän kaivatun,
viel' kulkee matalalla;
ei karhun kaatovolmaa ei,
vaikk' innoin huudankin: hei, hei!
mun osa viel' on opin tie,
vaan perille se vie.

Rakkailta vanhemmilta
sain armaan äidinkielen,
kiitokset opettajani!
loihditte sankarmielen;
mä kelpasin, mä etsin, hain,
teilt' aatteen jaloön, suureen sain,
nyt tiedän: hukkaan elä en,
riemulla tunnen sen.

Mun rinnassani innon lies
jo behkuu lailla tu'en,
mä luen, lasken otsa hies,
vaan konsa kirjat sulen,
niin aatokseeni kangastaa
tää kaunis, kaliis synnyinmaa;
— oon osaltain sen vartiija,
se suurin kunnia.

Nyt toisin kaikki nähdä saan,
myös koulutyöni, tieni,
hyödyksi elän synnyinmaan,
vaikk' osani ols pieni;
luon katseheni yöspäin
taivaista isää ylistäin,
teen lupauksen Luojaalle:
MÄ ELÄN SUOMELLE.

Lapsuuden sotatalvi

Pieni tyttö juoksee avaraa pihaa pitkin, johon syksy on pudottanut ensimmäiset lehtensä. Yhtä kevyesti hän juoksee kuin lintunen ja lentää jokaisen vastaantulijan syliin. Näin hän on lentänyt jo pitkät ajat, mihin tahansa hän katsoo, hän näkee aina rakkaistaan: äitinsä, isänsä, siskonsa ja isovanhempansa, ja kaikilla heillä on aikaa nostaa hetkeksi lapsen syliinsä syyskiireistä huolimatta.

Näissä merkeissä syksy kuluu loppuaan kohti. Kymmenet koivupuut kotipihoissaan ovat pudottaneet viimeiset lehtensä, ainoastaan yksinäinen haapa koiruvirvin jatkona värisyttelee levottomasti lehtiään. Yöt ovat tulleet pimeiksi, saderyöpyt lentävät ikkunoita vasten ja tuuli kiertele seinustoissa valittaen samalla menneen suven surmaa. Lepakot kiertelivät öisen talon ympärillä ikäinkuin ennustaen, että jotakin on tulossa.

Eräänä päivänä tyttön juoksee jälleen isänsä vastaan ja lentää suoraa päätä isänsä syliin yhtä iloisena kuin ennenkin. Mutta isän askeleet ovat raskaat, paljon raskaammat kuin koskaan aikaisemmin. Nostaa hän kuitenkin lapsen syliinsä, mutta tytön kultakutrelle vierii kyneleitä, isän kyneleitä. Miksi isä tänään itkee? Eihän isä tapaa koskaan itkeä. Tämäntapaisin mieltein tyttön rientää äitinsä luokse. Mutta miksi hänkin itkee?

On lokakuun 13. vuonna 1939. Kaikilla on kiirettä, kukaan ei hymyile, kaikki ovat hiljaa. Kuunnellaan radiota katseet vakavina ja ilmeet jännittyneinä. Miehiä naapuritalosta tulee ja menee, kaikilla yllään samanlaiset, harmaanvihreät asut. Mitä tämä kaikki oikein merkitsee, ajattelee tyttö ja kysyy sitä vanhemmiltaan saaden osakseen heiltä vain surunvoittoisen katseen. Ja tyttön aavistaa, että jotakin on tapahtumassa.

Pimeä ja surullinen lokakuu on tullut. On ilta ja kuu on noussut taivaalle täytenä ja omutuisen kylminä. Taivas on täynnä välkkyviä tähtiä, silloin tällöin lentää jokunen niistä alas sammuen samalla yön pimeyteen. Alastomiksi riisutut puitten oksat tuijottavat aavemaisina ylös ja paljaan puun läpi kuvastuu mustaksi käyneen veden kalvo. Pohjoinen taivas liekehtii, on ensimmäisiä syksyn pakkasöitä seudun yllä. Tämä räiskyvien revontulten ilta seisoo äiti ja kaksi tyttästä tien vieressä jättämässä jäähyväisiä puolisoilleen ja rakkaalle isälleen, joka uljana nousee muiden miesten kanssa autoon, jonka vaimeneva hyrinä ilmoittaa pian, että isä on jo kaukana. Mihin isä menee ja minkätähden? Tuleeko hän edes jouluksi kotiin?

Tänä ja monena muuna iltana on surua useassa kodissa. On lähtenyt isä, puoliso, poika ja kaksi poikaakin yhdessä. Kotona odottavat vaimo, lapset ja vanhemmat rakastansa takaisin, onhan tulossa joulu, rauhan ja hyvän tahdon juhla. Tietoja tulee kirjeitse, mutta kukaan ei palaa takaisin.

Viikot vierivät, ja joulun on saapunut seudun ylle. Kodeissa on valmistettu joulua, kuten monina vuosina aikaisemminkin, nyt tosin vakavin ja miettivin katsein. Joulu on tullut pimeänä, kodeissa ei loista kynttilät. Arkinen aherrus on tosin hiljennyt. Joulu kelloit kumahtelevat joulun rauhaa niinkuin tavalliseksi, mutta tänä jouluna on monen sydän vailla todellista joululoa.

Juuri tänä jouluna tyttön istuu kotinsa penkillä ikkunan vieressä. Pakkanen on jäädyttänyt ikkunoihin jääkukkia, jotka välkehtivät hopeaa pakkasilan kuuta vasten. Ulkona paukkuu pakkasen, ja tuhannet tähdet loistavat taivaan korkeuksissa. Juuri nyt tyttön odottaa isänsä kotiin. Hän näkee yhden muita isomman tähden, joka vilkkuu kirkkammin kuin toiset. »Onko isä tuolla, missä palaa tuo kirkas valo, tuolla ylhäällä, äiti? Nyt se taas vilkkuu! Onko äiti se totta, että isä on nyt tuolla ulkona, vaikka on näin kylmä ja on joulun? Jätetäänkö, äiti, ovi auki yöksi, jos isä tuleekin kotiin!» Ei kukaan vastaa lapselle, kaikkien silmät kostuvat kyynelistä.

Maa on saanut harmautensa peitoksi valkean lumivaipan. Lumihutaleet ovat hiipineet kevyinä kuin höyhen peittäen alastomat puut, jotka jo syksyllä ruokollivat valkeata harsoa kyhmyisten oksien suojaksi. Pehmeä lumihutale on hyväillyt monen kulijan kasvoja ulkona, mutta on sulanut heti hänen poskillaan vieriviin kyyneliin, sillä moni on menettänyt jo miehensä, isänsä ja poikansa. Kirkonkellot ovat jo monesti kumisseet ilmoille tuskaa omaisten saattaessa rakkaistaan lumisen kirkkotarhan kätköihin. Tämä talvena kärsimysten määrä on suunnaton, sitä osoittavat vieri vieren lumiselle hautakummulle kohoavat valkeat ristit —. Mutta pakkasen vain yltyy.

Pieni tyttön elää edelleen hetkiä, jotka jäävät ainaaksi hänen mieleensä. Joulu on jo ohi, kuusi on viety rusketuttuaan ulos. Talvi tulee yhä ankarampaksi. Tällaisena tammikuun pakkaspäivän iltana tyttö istuu jälleen kotinsa penkillä yrittäen jääkukkahileitten välitse kurkistaa ulos. On taas täysikuu. Lapsi näkee auton pysähtyvän maantielle. Korkeista lumivalleista huolimatta hän näkee, että siellä liikutaan. Siellä on kuusia, joitten välissä on jotakin valkoista, se on valkoisempaa kuin lumi, ja sitä val-

KIVI

Hiekkakankaalla on talven mittaan ollut liikettä ja huiskinaa. Niin kone- kuin lihasvoiminkin työskennellen, polttoainetta kuluttaen ja hikeä vuodattaen luonnonkaunis Haaviston harju hiljalleen pienenee, ehkä aikaa myöten häviää olemattomiin antaen nykyajan vaatimuksille oman uhrinsa, joka vaativallakaan mittapuulla mitattuna ei ole vähäinen.

Kuten tiedetään, on sen hiekkaharjannetta jo vanhemman kivikauden asukkaan jalkine astunut ja kiviase vuolaissut kaarnan ja lastun siinä kasvaneen männyin kupeesta. Vainojen aikana sotilaan jalka on sen pinta-sammaleeseen jälkensä painanut, Tervahauta on savunnut sen kupeella tuottaen senaikaista vientitavaraa. Sen männynerkät ovat katselleet maamiehen aherrusta vierisellä peltoaukealla. Kaikkeen, kaikkeen kotiseudun sydämen sykindään sillä on ollut osuutensa kautta aikojen.

Niin on tänäkin päivänä.

Siinä vuosituhansia seisoottuaan, salskeaa männynrunkoa kasvetuttuaan ja kyläkuvaan olennaisesti kuuluvana luonnonkauneutena oltuaan sen vuoro on tullut luovuttaa sisältämäänsä hiekkaa ja soraa huomattavan läpikulutien rakentamiseen.

Miesjoukko työskentelee. Kenellä on aseenaan lapio, kenellä rautakanki routautuneen maan irrottamiseksi.

koista alkavat miehet tuoda kotia kohti. Tänä talvisena iltana isä tulee vihdoin kotiin.

Mutta miksi isä on niin valkoinen eikä puhu mitään? Minkätähden ei kukaan ole iloinen, vaikka isä tulikin kotiin? Näin miettii lapsi, kolmivuotias tytön ja saa pian kuulla, että isä on kuollut eikä enää koskaan ota syliin. Pian hänet viedään nukkumaan monen muun tavoin lumiseen kirkkomaahan talvisen tähtikuorin alle.

Viikot ja kuukaudet kuluvat. Moni koti suree rakastaan, moni on menettänyt miehensä, isänsä ja poikansa. Suru on suuri, siitä kertovat kaikkien katseet, sillä monelta meni elämänsä toivo.

Rautakanki kalahtaa kiveen. Se on tehnyt sen jo monta kertaa aikaisemminkin, eikä siihen kiinnitetä erityistä huomiota. Mutta kun ampureiästä noin puolen metrin syvyydestä kalvetaan esteenä ollut kivi pois, huomataan kivessä tavallisuudesta poikkeavaa: Se on kovaa, sileäksi hioutunutta kiveä ja pää teräväksi hiottu. Ei ole epäilystäkään siitä, etteikö kivi ole ihmiskäden aikoinaan muotoilema talttana käytetty työkalu. Nykykauden rauta on kohdannut kivikauden työaseen saamatta sen kylkeen kuin pienosen viirun.

Työmaalla johtotyössä oleva mies pyytää kiveä itselleen luvaten toimittaa sen talteen ja tutkimukseen. Hän saakin sen ja vetäytyy syrjään tutkia kiveä tarkemmin. Hän ei voi olla tuntematta juhlallista ja kunnioittavaa tunnetta pidellessään kädessään harvinaista löytöä.

Kivi puhuu hänelle sanatonta, mutta vaikuttavaa kieltään; se saa mielikuvat kulkemaan silmien editse. Hän näkee parroittuneen, pitkätukkaisen ja karvaisiin nahkapukimiinsa sonnustautuneen vanhemman kivikauden asukkaan askartelemassa tällä samalla paikalla, jossa hän, nykyajan ihminen nyt työskentelee. Hän näkee senaikaisen elämän taistelun, taistelun karua luontoa vastaan alkeellisin varustein, taistelun nälkää ja vilua vastaan, taistelun metsän petoja vastaan. Hän näkee pyyteettömän taistelun senaikaisten elinehtojen puo-

Kuitenkin kevät alkaa lähestyä ja se saapuu kaikkien kotipihoihin. Hanki sulaa, puut saavat herkanvihreät lehtensä, joitten lomissa visertävät kevään ensilinnut riemulaulujaan. Lumen alta paljastuu multa, joka saa pian vihreän vaipan peitokseen. Peliot kuivuvat ja taas on aloitettava uusi kylvö. Kevät on saapunut, mutta isää vain ei näy. Nyt tyttönen vasta kysittää, mitä tarkoittaa se, että isä on kuollut. Edellisenä syksynä lapsi oli juossut isän auran jäljessä päivät pitkät, aura on nytkin samalla pelloilla, vako vaan on jäänyt kesken ja vaon mullassa näkyy selvänä jalanjälki, isän ja sotilaan syvälle painunut jalanjälki.

KUN KUORTANE OLI EMÄSEURAKUNTA JA SALMESTA EHDOTETTIIN KAUPPALAA

Sanotaan, että kaikki tiet johtavat Roomaan. 1700-luvun Etelä-Pohjanmaalla voitiin sanoa, että kaikki tiet vievät Kuortaneen Salmelle. Tähän johti vanha Ruoveden—Uudenkaarlepyyn tie, joka jo 1600-luvun lopulla oli valmiina Alavudelle, mutta vasta seuraavan vuosisadan alussa päästiin siitä eteenpäin. »Salmin majatalon ohi kulkee vanha maantie Alavudelle ja sieltä Virtain Tulioelle 2 3/4 pnkl. suoraan etelään ja edelleen samaan suuntaan. Tätä tietä jo v. 1713 käydyn Pälkäneen taistelun jälkeen de la Barren kerkerrottiin 1700-luvulla, ratsuväki — sama joka Napueilla sitten petti — perääntyi Pohjanmaalle. Silloin tie kuitenkin lienee ollut vain ratsastustie.

Vasta 1750-luvulla Ruoveden—Uudenkaarlepyyn tie kuitenkin oli täydessä kunnossa mitattu ja paalutettu. Vielä näihinkin aikoihin se oli vain 7—8 kyynärän levyinen, vain harvoin paikoin ojittettu, mutta jossakin määrin sitä voitiin kääseillä liikkua. Alavutalaiset vetosivat v. 1752 maaherraan saadakseen kuortanelaiset kunnostamaan ja siloittamaan tieosuutensa. 1770-luvulla tämä tie sitten Kustaa III

suurten maantienparannusten yhteydessä kunnostettiin valtatieksi senaikaista mittapuuta silmälläpitäen. Oikaistiinpa Sarvikkaan ja Alavuden kirkon väliä neljännespinkulma. Vielä senkin jälkeen tietä mloitettiin, mutta juuri Suomen sodan edellä, 1700-luvulla se koko maakunnan voimin kunnostettiin, luotiin 5—6 korttelin syvät ojat ja tehtiin tie kautaltaan 9 kyynärän, siis n. 5,5 metrin levyiseksi.

Tällaisena Ruoveden—Uudenkaarlepyyn tie palveli Suomen sodan joukkojen liikehtimistä sekä omien että venäläisten. Sitten siitä 1800-luvulla tuli kuuluisa Runoilijantie, joka toi sekä Topeliuksen että Snellmanninkin Kuortaneelle — olihan Topeliuksella romanssinsa täällä Kahrnan majatalossa ja Snellmanilla sukulaisia Haapaniemen pappilassa.

Heti Kuopion kaupungin perustamisen jälkeen 1700-luvun lopussa ryhtyi Kustaa III rakennuttamaan uutta postitietä, nim. Kuopion—Vaasan tietä. Tietä rakennettiin koko maakunnan voimin Vaasan läänin puolellakin toistakymmentä vuotta, jopa ylikin, mutta

lesta. Hän näkee myös kätevyuden, jonka luonnonvaraiselle alkuasukkaalle on opettanut eittämätön tarve säilyä, elää.

Miehen silmien editse kulkevat näkyvät tämän seudun vaiheista aina hamasta kaukaisuudesta nykypäivän kiihkeään elämänrytmiin saakka. Näkymin sisältyy paljon ja monivaiheista: raadantaa, taistelua, rakkautta, ja ehkä vihaakin, jumalien ja myöhemmin Jumalan pelkoa ja rukousta, jotka yhteen sulautuneina muodostavat rikkaan kokonaisuuden. Mies tuntee seisovansa eräänlaisella muistojen kunnaalla ja tajuaa paikan pyhäksi.

Vielä senkin jälkeen, kun hän on sujauttanut kiven taskuunsa, se ikäänkuin polttaa siellä ja kysyy: »Oletko sinä osannut antaa kotiseudullesi sille kuuluvaa arvoa?» Mies vastaa kiveille ja samalla itselleen: »En. En ole ymmärtänyt, en ole tajunnut sen sisältävän niin paljon. En ole osannut enkä ymmärtänyt toimia perinteitten velvoittamalla tavalla». Ja hän tietää, että tämä on totta.

Mies kantaa kiveä nöyrin mielin. Vaikka se on vain kivi, kylmä ja kova kivi, on se kuitenkin välikappale ajatusten ja tunteiden johdattajana. Nöyrin mielin mies luovuttaa kiven niille, joiden vaa-

littavaksi se tämän jälkeen on jäävä.

Haaviston harju luovuttaessaan itseään nykypäivän yhteiskunnan tarpeisiin, halusi luovuttaa myös kin nykyiselle, ja tulevillekin polville sisällään säilyttämänsä muistoa kaukaisilta ajoilta ikäänkuin se haluaisi sanoa: »Pian minua ei ehkä ole, mutta säilyttäkää tämä muistona minusta ja aseta- takaa se sille kuuluvalla paikalla!»

Tänä päivänä kivitallalta on Kuortanes-Seuran mu- seossa monien muiden rinnalla.

~~*

jo Kustaa III sodan aikoihin v. 1788 se oli siinä kun-
nossa, että sadat transportit voivat sitä pitkin kul-
kea. Tie tuli Kyrönmaan kautta Lapualle ja sieltä
Kuortaneelle, mistä se — kuten tiedämme vähän
Salmen kylän eteläpuolelta suunnisti Alajärveä ja
edelleen Keski-Suomea kohti.

Se, mikä merkitys näillä teillä oli Kuortaneelle,
näkyi siitäkin, että tilaluku täällä 1700-luvulta 1790-
luvulle mentäessä lähes kaksinkertaistui, joskin isol-
lajallakin oli tähän ainoihin yhtä tärkeä osuus. Kuor-
tane ja varsinkin sen Salmi joutuivat nyt tärkeitten
pääteitten välityksellä suuren maailman yhteyteen.
Kuortane oli näihin aikoihin keskeisempi paikka
kuin Alavus, mitä todistaa sekin, että kun Kuortane
v. 1799 tuli itsenäiseksi seurakunnaksi, niin Alavu-
desta tuli sen kappeli — miespolvea myöhemmin
osat vaihtuivat.

Mutta Kuortaneella oli nykyisin syrjäinen Salmi
1700-luvulla keskeisin kylä vanhan markkinapaik-
kansakin ansiosta. Erityisen selvästi tämä tuli näky-
viin Kustaa III sodassa, jolloin molemmat mainitut
tiet olivat valmistuneet. Tällöin vuosina 1788-1790 oli
Kuopion tien varteen Salmelle, Saarijärvelle, Lau-
kaaseen ja Korpilahdelle perustettu kenttämakasi-
neja joihin koottiin muonaa ja rehua kuljetettavaksi
pääkenttämakasiinin rintaman läheisyyteen Kangas-
niemelle. Kun Etelä-Pohjanmaa huoliti koko Savon
armeijan, olivat talonpojat aina transportissa.

Mainittakoon, että lapualaiset pyysivät helmikuus-
sa 1790 vapautusta heinien ja olkien kuljetuksesta
Kangasniemelle kun he olivat menettäneet 130 he-
vosta karjarutossa ja näiden tilalle ostaneet sellaisia
kuin köyhyytensä oli sallinut. Nämä hevoset eivät
kestäisi Savon matkoja ja siksi pyysivät lapualaiset,
että saisivat jättää viemisensä Salmen kievariin, jon-
ka yhteydessä kenttämakasiini sijaitsi. Näin joutuivat
ylpeät lapualaisetkin kulkemaan Kuortaneelle ja
näyttääkin siltä, että heillä oli köyhinä vuosina muu-
tenkin asiaa tänne päin silloin, kun »nälkä pani pu-
humaan lapuaksi». Kuortaneella ja Töysässä oli mo-
nesti viljaa hallavuosinakin paremmin järvien lauh-
duttavan vaikutuksen vuoksi.

Aivan pian tämän jälkeen Salmi tuli muullakin ta-
voin keskeiseksi paikaksi. Se oli vanha markkina-
paikka, jonne lähiseutulaiset olivat tottuneet tule-
maan, varsinkin kun Salmella sijaitsi myös Korshol-
man itsenäisen kihlakunnan viljamakasiini, jonne
veroviljat syksyisin kuljetettiin. Kun maaseudun lii-
kennevaikeudet olivat suuret ja tavaransaanti mark-
kinoiden pitkinä väliaikoina vaikeata, lienee jo La-
puan kirkkoherra Lithovius v. 1774 ehdottanut silloi-
selle maaherralle, vapaaherra Bror Cederströmille

kauppalan perustamista Salmelle. Allekirjoittanut on-
nistui löytämään maaherra Tandefeltin vakavassa
mielessä tehdyn ehdotuksen vuodelta 1792. Hän eh-
dotti, että Vaasan läänin kauppallisten olojen helpotta-
miseksi Kuortaneen Salmen markkinapaikalle pe-
rustettaisiin kauppala. Tähän voisivat silloin Lapua,
Kuortane, Alavus, Ähtäri ja Virrat kuljettaa kaiken-
laisia metsätuotteita: laivanrakennuspuuta, tervaa,
lautoja, hirsliä ja veistotöitä sekä lisäksi viljaa, voita,
kalaa, lihaa ja turkiksia. Maaherra Tandefelt piti Sal-
men kauppalan perustamista varsin tärkeinä ja pyysi
mainittuna v. 1792 hallitusta siihen ryhtymään toimit-
tamalla Salmelle maanmittareita ja muita toimitus-
miehiä asemakaavoittamaan ja suunnittelemaan
kauppala. Toivomus jäi toteuttamatta.

Salmi tuli uudelleen historiaan Suomen sodan päi-
vinä. Ruonan ja Salmen taisteluvahe on kaikille
varsin tunnettu, Salmen piiskooapuun niinikään, mut-
ta harvoin kuulee puhuttavan siitä verisaunasta, joka
sattui Salmella Suomen sodan päivinä runsaat kaksi
kuukautta ennen taistelua.

Tämä tapahtui siinä yhteydessä, jolloin ev. Bergen-
strähle suoritti onnetoman maihinnousunsa lähelle
venäläisten hallussa olevaa Vaasaa juhannuksen ai-
koihin 1808 siinä uskossa, että pääsisi yhteistoimin-
taan pohjoisesta tulevan Klingsporin armeijan
kanssa. Mutta Klingsborg oli pysähtynyt Uuteen-
kaarlepyyhyn, missä majaili kaikessa rauhassa sillä
välin, kun Bergensträhle löytyi perin pohjin.

Tämän yhteydessä venäläiset vangitsivat joukon
vaasalaisia ja heidän rakuunansa levittäytyivät kau-
pungin lähimaaseudulle torjuakseen mahdolliset kapi-
naannousut. Tällöin he tavoittivatkin pienemmän jou-
kon Laihia miehiä kirkkoäimälään aseinaan kirveitä,
keihäitä ja sauvoja, joiden päässä oli teräviä puuk-
koja. Laihialaiset, joita Suomen pääarmeijan lähetit
olivat yllyttäneet, olivat hyvinkin uljasta miestä kirk-
koäimälään, mutta kun kosakkaparvi ryntäsi kohti,
tuli heille kiire. Yhdessä johtavaa henkilöä joutui
kiinni. Näitä onnettomia vihollinen kuljetti paikasta
toiseen, kunnes vihdoinkin kulkeutuivat Salmen kieva-
riin. Nyt täällä järjestettiin hirveä katulyöppi, kujan-
juoksu.

Tämän tapahtuksen täytyy olla yhteydessä sen kans-
sa, mitä Vaasan läänin varamaaherra v. Schoultz
kertoo vaasalaisista vangeista jotka juuri Kuor-
taneella joutuivat venäläisten kujanjuoksuun missä
heitä julmalla ja epäinhimillisellä tavalla hakattiin,
sanomattomia tuskia kärsien he sitten laahautui-
vat kotiseudulle, kertoo v. Schoultz. Aivan
samoin kertoo yli 100 vuotta vanha perimä-
tieto laihialaisien rangaistuksesta. Useat räakkäijistä
löivät kaksi kertaa, oli muuan uhreista, suutari Kale-
nius, kertonut kutsuen tapautsa hirveäksi räakkäyk-
seksi. Kalenius jäi itse vaivaiseksi koko eliniäkseen.
Hän mainitsi myös, että kun uhrin hoippuivat Salmen
majatalon tupaan, lähti koko talonväki pakoon pe-
lästyneinä tuosta hirmusta, minkä uhriaukat herät-
tivät.

Itse Ruona—Salmen taisteluvaihetta on varsinkin
100-vuotisjuhlien yhteydessä kuvattu sekä puheissa

KUMMIKUNTALIIKE JA KUMMIKUNTAVIERAILU

kesällä 1960

Suomalaiselle luonteelle on vierasta ja vastenmielistä naapurin suoranainen ystäväksi tyrkyttäminen. Olemme sopuisa kansa ja elämme mielellämme ystävydessä läheisten naapureittemme sekä myös kauempanakin asuvien kanssa, mutta luonteeseemme kuuluu, että jos meille päivästä toiseen, yhtä mittaa, vakuutetaan »ikuista ystävyystä», meissä herää epäilyksien tarkoituksen vilpittömyydestä. Me olemme valmiit »rauhanomaiseen rinnakkaiselo» kaikkien kanssa, mutta sen tulee silloin olla vilpittöntä ja molemminpuolista.

Suomi-Ruotsin kummikuntaliikehän juontaa alkunsa jo raskaitten sotavuosiemme ajoilta. Se syntyi eri seuduilla naapurimaassamme Ruotsissa spontaanisesti taloudellisen auttamisen halusta ja tuloksina voimme mainita m. m. monen monet terveystalot eri tahoilla Suomessa. Niinpä myös Kuorheen kirkolla oleva tuttu terveystalo on saanut peruspääomansa Ovanäkeristä, Ruotsista, tämän kummikuntaliikkeen toimeenpanemasta keräyksestä ja todella »lesken rovoista» sanan täydessä merkityksessä, niinkuin eräs sikäläinen tämän kirjoittajalle kerran vakuutti.

Tämä liike on jatkunut, mutta saanut viime vuosina uudet tavoitteet. Naapurin taloudellinen tukeminen on olosuhteitten muuttuessa jäänyt sivuselväksi ja tilalle on tullut halu sivistyksellisellä ja henkisellä alalla harrastaa vuorovaihtoa. Ruotsissa on tätä toimintaa johtanut pääasiassa Ruotsin Punainen Risti paikallisosastoineen ja meillä taas

Mannerheim-liitto. Nykyisin tämän toiminnan hoitamisessa ja kehittämisessä halutaan keskittää asianomaisten kuntien ja seurakuntien virallisten elimien ja vapaaehtoisten järjestöjen yhteisesti valitseman toimielimen tehtäväksi.

Viime kesänä, Juhannuksen alusviikolla, vieraili Kuortaneella 7-henkinen edustajisto kummikunnastamme Ovanäkeristä. Tämä vierailu liittyi laajempaan, koko Etelä-Pohjanmaata käsittävään ryhmäkäyntiin eri pitäjissä näillä main ja oli samalla vastavierailu edellisenä kesänä täältä tehtyyn matkaan Ovanäkeriin. Vierailun ohjelma oli koetettu laatia mahdollisimman monipuoliseksi ja kuntaamme edustavaksi. Erikoisella kiitoksella on mainittava ja ohjelman onnistumisen ansiona korostettava seikkaa, että niin kunnalliset, seurakunnalliset, kaupalliset ja aatteelliset järjestöt elmineen kuin yksityiset henkilötkin olivat »ottaneet asian omakseen» niin aikaa kuin varojaan säästämättä.

Koska päivälehdet alkanaan yksityiskohtaisesti selostivat vierailun ohjelman, ei tässä yhteydessä ole syytä toistaa sitä. Todettakoon vain, että vieraat yksimielisesti vakuuttivat matkan muistojen jäävän heidän mieleensä eräinä elämänsä valoimpina. Kiltollisin mielin, vaikka ohjelman tiiviyn väsyttämänä, olivathan ne kaikki jo »ikäihmissä», elämänsä ehtopuolella, lupasivat he kotiseudullaan selostaa myönteisiä kokemuksiaan Kuortaneelta, edistykseltä ja pontevasta pyrkimyksestä eteenpäin täällä.

että kirjoituksissa. Sen vain vielä haluaisin selittää, miksi aina olen pitänyt juuri tätä taistelua Suomen sodan ratkaisutaisteluna. Paitsi sitä, että elettiin vaikean kielirikon aattoaikaa, joten Kamenskin peräännyminen olisi merkinnyt venäläisten uuden hyökkäyksen siirtymisen ainakin seuraavaan kevääseen, oli taistelu merkityksellinen siksi että se vapautti venäläiset kansannousun painajaisesta. Venäläinen historioitsija Mihailoffski—Danilefski, korostaa, että mitä meikäläiset — siis venäläiset — eivät pitkään aikaan olleet aikaansaaneet, sen saavutti Kamenski

voitollaan Ruona—Salmi-vaiheen jälkeen maakunta menetti toivonsa eikä mitään sellaista kansannousua kuin mainittu laihialaisten tai hämmäläisten ja venäläisille todella kiusalliset Kauhaajoen ja Närpiön kansannousut ei enää Ruona—Salmi vaiheen jälkeen tapahtunut. Otettiin lusikka kauniiseen käteen ja ruvettiin tosissaan tottelemaan uutta esivaltaa.

•••••

Edustajiston vanhin, entinen Ovanäkerin kunnankamreeri Leo Carlsson, oli täällä käymässä jo kolmatta kertaa, viimeksi vuonna 1945, ja vakuutti aina vain ihastuvansa enemmän Kuortaneeseen ja sen jämerään kansaan. Henkilökohtaisesti syvimmän vaikutuksen teki häneen seurakuntalaisten runsas osanotto jumalanpalvelukseen, jossa he olivat läsnä.

— Suokoon Jumala, että näin jatkuisi edelleen täällä Kuortaneella, isästä poikaan.

Useat edustajista pitivät sykkädyttävimpänä muistonaan kotiseutumuseon tupaan järjestettyä seurattaisuutta aitoine ympäristöineen ja hartaine menoineen.

Uskon, että myös tämä vierailu monella tavalla vahvisti hyvää naapurisuhdettamme kummikuntaamme. Toivokaamme, että tulevaisuus osoittaa tämän »rinnakkaiselon» tarkoitustaan vastaavaksi niin meille täällä kuin naapurimaassammekin ja että kaikki tavoitteiksi suunnitellut hyvät ja hyö-

dylliset tehtävät kummikuntaliikkeen puitteissa toteutuvat ennenpitkää.

»..... Ovanäkerin edustajana haluan muutamain sanoin kunnioltaa niitten miesten muistoa, jotka elämänsä kukoistuksessa uhrasivat henkensä Suomen vapauden ja itsenäisyyden puolesta ja vakuutan, että tämä uhri oli samalla meidän, ruotsalaisten hyväksi. Tästä olemme tietoiset, emmekä tätä uhria aliarvioi. — Emme koskaan voi tätä meidän puolestamme annettua uhria millään tavoin korvata.»

Lainaamani sanat ovat jo yli 70 ikävuottaan täytäneen kuortanelaiden ystävän, kamreeri Leo Carlssonin sanoja hänen laskiessaan seppeleen sankarihaudoillemme.

Kuortanelaiset! Eikö ole sykkädyttävää tuntea, että...neillä on ystäviä, ystäviä, jotka myöntävät myös olevansa velassa meille!

—

Eeva Honkola:

Eräs muistelmä

Kuortane on kuuluisa prof. Heikki Klemetistään, vanhoista taloistaan ja järvestä, jolla on hiekkarantaa, sekä urheilupuistosta, joka on tämän ajan nuorison ruumillisen kunnon kohentajana. Kun muualta tullut katselee maisemia, ihastelee järveä, ihmettelee aitoja pohjalaisia taloja ja aittoja, jotka reunustavat järveä, ymmärtää, että siinä on ylipelämisen aihetta kuortanelaisille, vaikka luonnon lahjaahan järvi rantoineen on, ja talot aittoineen esi-isien työn perintöä, joiden henki yhä huokuu suurten tupien kattohirsien alta.

25 vuotta ja vähän enemmänkin on kulunut aikaa, kun ensi kerran ajelin kevättalven pakkasissa Kuortaneelle vastaviihitynä aviovalmona.

Hiironniemessä oli käynyt vieras, joka harvoin tulee kutsuttuna. Vieras, joka vei mennessään vanhan isännän, Matti Ala-Hiiron. Olin saapunut hajujaisiin, jonne suvun jäsenet olivat kokoontuneet. Suvun uutena tulokkaana en tuntenut vainajaa, enkä muistakaan uusia omaisia. Oli siinä nuorikolliä jännittämistä ja suvun muilla jäsenillä katso-

mista ja arvostelemista. Tervehdittiin, esittäydettiin ja nimet ja sukulaissuhteet ryöppyivät vain ohi korvien, kuten tavallista. Sensijaan ajatukset ja katseet yrittivät muodostaa kokonaiskuvaa Kuortaneesta ja kuortanelaisista.

Vakaata, jäykkää kansaa — se on ensivaikutelma. Emännät mustissaan, arvokkaina ja pönäkköinä, salvat mielen araksi. Näki kaupunkilaistyttö, jotta avarat tuvanlattiat olivat saaneet kantakseen arvonsa tuntevia naisihmisiä. Oli siinä jo tain turvallisen tuntuistakin, varsinkin, kun joku ymmärtäväinen ja ystävällinen silmäpari suuntautui kohti ja seliteltiin tapoja ja tottumuksia.

Miehet eri puolilla huonetta — kuinka oudolta se aluksi tuntuikaan! Oli kuin kaksi eri kastia. — Akat ja miehet. — Kapinoin sisimmässäni tuota »akottelua» vastaan. Mitkähän psykologiset syyt aiheuttavat sellaisen väheksyvän suhtautumistavan, mietin silloin ja mietinpä yhä vielä.

Kahvittelu ja ruokailu sujui silloin nopeasti. Viime aikoina sekin on paljon entisestään muuttunut.

Ruut olivat silloin yksinkertaisia, eikä pöydässä kursailtu. Eivät miehetkään arkalliset ottaa yhtä aikaa kuin naisväki, mutta eivät naiset siitä loukkaantuneet.

Vainajan arkku oli kuusimajassa, pihalla. Kokoonnuttin veisaamaan lähtövirttä.

»Mun sielulleni sanoma
on tullut taivahasta,
mä että olen muuttava
jo kohta maailmasta.
Tee minut, Herra, valmiiksi
pois täältä lähtemähän.
Eroamaan rakkahistani,
ne haltuus jättämähän...»

Näin puheli poismennyt saattoväelle säveltämässä virren sanoilla.

»Mun omaiseni, rakkaani,
nyt jätän huomaa Herran,
suo, Jeesus, että luonasi
mä heidät kohtaan kerran...»

Silmät kyynelisinä veisasi lakeuden jäyhä kansa, kuin olisi ollut jokaisella tilinteon hetki. Totta pa olikin, sillä itse kukin siinä mietti vanhan talon isännän ja suvun päämiehen toivotusta. — Miten on, olenkohan minä perillä taivaassa, kun oma vuoroni tulee! —

»Immanuel, mun lunastin
läisen kuolon alta.
Mun omaksesi omistit
ja voitit saatanaalta.
On tallennettu taivaaseen
minulle osa kallis.

Oi ethän kuoloon läiseen, sun omas tulla sallis.
Siinä tie, jonka Vapahtajamme itse on viitoittanut. Sitä tietä käymään viittasi nyt vainajakin, joka jo itse perille päässeenä huolehti omaisistaan ja ystävistään virren sanoin: Ei siis ihme, että siinä miehiset miehetkin joutuivat pyyhkäisemään kostea silmännurkastaan. Olipa — olipa Herra saanut taas sydämiä syvyyskiin koskettaa!

Kuinka juhlaista kieltä tämä kaikki oli kaupungin lapselle, joka ei ollut koskaan tottunut koetteamaan suvun yhteyttä ja voimaa. Voimaa, joka kumpusi siitä, että oli vanhoja patriarkkoja, jotka uskatsivat jo eläissään sanoa: »Minä ja minun huoneeni palvelemme Herraa.» — Ainiaaksi tuo hetki painui mieleen ja tuo Matti Ala-Hiiron säveltämä virsi on sittemmin puhellut taivaan kodista ja Jeesuksen lunastusarmosta monen monet kerrat ja aina vain rakkaammin. Sellainen on vanhan suvun jäsenen siunaus! Kun vanhan Abrahamin aikoinaan. —

Millaista on talvipakkasilla ajaa hevosella jäätyneellä järveä pitkin ja istua kamiinoilla lämmitetyssä, kylmähuoneisessa kirkossa, oli outoa kaupunkilaiselle, mutta tämän ajan kuortanelaisellekaan ei se ole outoa. Onpa onni, että Kuortaneen kirkkoonkin ruvetaan jo korjaamaan. Tottahan on kyllä, että Jumalan puhe kuuluu yhtä hyvin kylmässäkin kirkossa, mutta ihmisten rakkaus tuntuu paremmin lämpimässä kirkossa.

Kuortanelaiset — ulospäin tyyntä ja jyykkää, mutta sisäisesti usein tulista ja itsepäistä, ylpeitä kansaa; kukapa muualta tullut, osaisi teltä ymmärtää! Kuitenkin — jotain herkkää ja arkaa, että kaikkensa tehden, koetetaan sitä pilloittaa muiden näkyvistä ja se on varmaan sukua sille hymylle, joka kesäilloin karehtii järven sinisillä laineilla, kun yksinäinen soutaja on saapunut isolle järvelle, kokemaan kalaverkkojaan.

•—•—•

Kerran pienen tarinan

Metsäpuron partahalla
kasvaa vanha koivupuu.
Kauniina se kesäilloin
vedenkalvoon kuvastuu.

Kerran, kera ystävänsä
poika rantaan poikkesi.
Kaksi nimeä hän silloin
koivunkylkeen kaiversi...

Käki kukkui kankahalla
Metsän kannel heille soi.
Iltarusko ihanimman
punahohteen pilviin loi.

Vuotten jälkeen näen toisen
yksin sinne poikkeavan...
Toisen tiedän ikuunta
nurmen alla nukkuvan.

N. N.

Päre

Päre, sinä, joka roihusit leudon suojan talvipi.
meissä tuvasta navettaan, paloit, puhisit, pillitit
takan tantarin raa'ussa, kun puhdetyöt paukkui
ja hyrisi; sinäpä saunassakin, kiukaan kihinässä:
miltä tuoksuit?

Korvelta tuoksuit.

Miltä korpi?

Pihkalta, mättäältä, nevan nirulta, tuulen humun
rahkalta, virven lehvältä siltä satayhteiseltä suu-
relta, jota oli henkeni intoinen, ottava osa, niinkau-
an kuin eli.

Luojan kiitos, että oli siksi tullut luonnon lumos-
sa, sinä pysynyt, niin että ymmärsi päreenkin ensi
jysäyksestä lähtien.

Kun se pölkkyä paukahti lattialle pakkasen
huurusta, kun se sulaneena halkesi, sittenpä tuok-
suen sälinä lähti kelon kyljestä, meni orsille, ote-
tiin, viritettiin, hohti, savusi ja syti. Taikoi yön

touhuun, uuvutti sammuessaan unen helmaan. He-
rätti taas, hauskutti ihmisen odottamaan auringon
sädettä, kun oli tähtikruunusta sammunut tulke
toisensa jälkeen.

Tuli suuri loistava päivä ja pimeää ei ollut, eikä
pärettä.

Kunnes se taas tuli, illan ahdistus ehkä, yön an-
keus, pimeä — kuinka kohtasi oli — pirtissä, sy-
dämessä.

Paloi päre taas, ihana, korventuoksuinen. Tuli
korven rauha, nuku! Jumalan kukkaroon.

Tule, rauha, vieläkin! On valoa, ilman pärettä,
mutta ei ole rauhaa.

Antakaa minulle päre palamaan! Pieni taika-
osa sitä yhteistä, jota henkeni on, joksi ruumiini
pian tulee.

—*—

Heidi Rantanen:

SUURTEN MUISTOJEN MAILTA

Synkän harmaina leijailivat pilvet Suomen yllä
syksyllä 1939. Harmaa ja alakuloinen oli myöskin
lakeuden kauppala Seinäjoki sinä lokakuun päivä-
nä 1939, jolloin Kuortaneen nuoret miehet, tulevat
sotilaat, kokoontulvat Seinäjoen torille, missä kan-
sanedustaja, rovasti Ala-Kulju piti kenttäjumalan-
palveluksen Y.H:hon lähteville kotipitäjänsä mie-
hille.

Olin silloin seuraamassa tätä kenttäjumalanpal-
velusta. Se on lähtemättömästi painunut mieleeni.
Näin tällä kentällä Kuortaneen salskeat nuoret
miehet lähdössä valmiina taistelemaan, jos niin

tarvitaan, kaiken sen puolesta, mikä on pyhää ja
kallista. Nämä miehet kokoontulvat kaikki työnsä
äärestä tälle kentälle; työstä, joka jäi kesken. Jou-
kosta erotin monta vanhaa lapsuudenystävää. Suu-
rimmäksi osaksi he olivat puetut kotien antamilla
varusteilla. Toisilla oli päällä suojeluskuntapuku
— olihan sentään armeijan varusteista jaettu vyö
ja kokardi. Kaikki he kuuntelivat hartaina rovasti
Reino Ala-Kuljun varmoja ja päättäväisiä sanoja:
»Ei tuumaakaan luovuteta». Näiden sanojen evästä-
minä ja Korkeimman johdattuna ja siunausta toivot-

taen lähtivät Kuortaneen miehet, sotilaat kohti Karjalan kannasta idästä päin tulevaa vihollista vastaan.

Kenttä tyhjentyi sotilaista. Kuului askelten töminä. Näin häipyi torilta koko ryhdikäs joukko — yksimielisenä. Näiden askelten mukana häipyi myöskin sen ikäpolven nuoruus. Jäljelle jäi vain pelko ja tyhjyys tulevista Suomen kohtalon päivistä.

Alko raskas talvisota 1939.

On kulunut 20 vuotta siitä lokakuun päivästä, kun Kuortaneen miehet seisoivat nuorina, ryhdikkäinä ja terveisinä tällä kentällä. Nyt kokoontuivat taas koko lakeuden ja Kuortaneen miehet viettämään talvisodan kaksikymmenvuotismuistoa.

Kaikki he saapuivat pyhien muistojen luo; rakkaitten ja raskaitten muistojen luo. Kokoontuivat ne ihmiset, jotka olivat nuoruutensa viettäneet tulinholvien alla. Sinne astui mies, joka oli mukana Lämpipohjassa 1918. Tuli Härmän aukean roteva isäntä. Saapui tasankomaan keski-län sivuuttanut mies, kyötsävujen tuoksun kasvattama suuren talon poika, järjiseudun mies ja niin edelleen. Sinne saapuivat myöskin Kuortaneen Aholankankaan leiritullen ääressä varttuneet miehet. Saapui mies, jonka jalanjäljet olivat jääneet Ukrainan aroille. Kaikki he saapuivat. Sinne suuntasi myöskin matkansa rintamalla toiminut eteläpohjalainen, Kuortaneen nainen. Kokoonnuttiin muistojen maille, jotka veivät ajatukset Taipaleenjoen, Koukunniemen, Kirvesmäkien, Suvannon jään ja niin monien muidenkin taisteluissa tulleiksi tulleet kenttien ylle.

Oli vavahduttavaa katseltavaa, kun nämä keski-län sivuuttaneet miehet marssivat ja täyttivät laajan torin. He marssivat, mikä näkymättömyyden sodassa saamaansa vammaa kantaen. Tukka oli toisil-

la harmaantunut, ryhti käynyt vähän kumarammaksi, askel raskaammaksi, mutta sama kaiku oli askelten. Se oli heillä verissä. Verissä siksi, koska lakeuden äidit olivat sen heille kehtolauluja laulaessaan lapsen sieluun istuttaneet.

Kulkee muistojen saatto. On menneen ja menetetyn ikävä. Rivit ovat harventuneet; poissa on joukosta moni, joka seisoj tällä samalla paikalla, kun he Jumalan huomassa tältä kentältä lähtivät. Heidän verensä on punannut Karjalan hanget. Kaikkensa uhranneina sankareina he saivat viimeisen levon kotikirkkojensa luona. Niiden nuorukaisten kutrit, jotka lepäävät kannaksen metsissä, on peittänyt kahdenkymmenen vuoden lumet.

Yli kaikkien muiden kohoa vanhan taisteluvirren sävel: Minä vaivainen oon mato matkamies maan. Sen virren veisasivat miehet, jotka olivat voimansa siitä saaneet raskaina taistelujen päivistä. Se soi väkevänä, alkuvoimaisen synkätummana.

Vielä kerran eversti Matti Laurila näki edessään lakeuden miesten tutut hahmot. Näki Kuortaneen miehet, entiset sotilaansa, joihin luotti silloin, kun muut rintamalinjat murtuivat, mutta Taipaleenjoki kesti. Näki entiset sotilaansa ehkä viimeisen kerran yhtenä suurena kokonaisuutena, joka kantaa Suomen kohtaloa tulevaisuutta kohti. Koko lakeus sai taas lämmön ja elon tänä suurena juhlapäivänä. Lakeuden miehet ja naiset kokoontuivat yhteisen liekin ääreen, joka riutuen on hehkunut, mutta aina suuren hetken tullessa on antanut oman kirkkaan loisteensa.

»Täys onni on sen, ken maataan sai ees palvelua hivenen verran.»

* *

EINO HYYPPÄ:

Muistelmia Pataman suutarista

»Pitäisi mennä Petäjäniemen parit piaksut pistouvaamaan». Tuo Pataman suutarin lause vie tämän kirjoittajan lapsuusaikoihin Herojan Hyypälle. Hän oli todellinen luonnonlahjoilla varustettu filosofi, erittäin yksilöllinen ihminen todellisen persoonallisuus.

Hän asui vaimonsa Miinan ja usean lapsensa kanssa syntymäkotini läheisyydessä. Lapsuudekseni jouduin usein tekemisiin Pataman suutarin kanssa joko kodissani tai suutarin luona. Siihen aikaan tehtiin räätälin- ja suutarintyöt vielä taloissa. Ne viikot, vallankin lapsista olivat

mieluisia. Se oli todellista juhlaa. Joskus sattui niin, että räätäli ja suutari kierroksellaan saivat samanaikaisesti syntymäkotiini. Tupa oli niin suuri, että siellä mahtuivat samanaikaisesti työskentelemään räätäli apulaiseen ja suutari oppipoikansa kanssa. Usein olivat vielä kahdet kangaspuutkin pystytetty samaan tupaan. Silloin oli elämä ja hyöriä suuressa tuvassa. Mielelläni noita aikoja muistelen.

Alussa jo mainitsin, että Pataman suutari oli todellinen persoonallisuus, useimmin harvapuheinen ja joskus äreäkin. Lapsia hän sentään sieti läheisyydessään. Pikilapulla ja naskalilla **tosin** usein peloitteili. Hänen alussa mainitsemani sanonta ei suinkaan ole ainoa. Niistä on varmaan vuosikymmenien aikana suurin osa unohtettu. Joitakin on kuitenkin vielä säilynyt myöskin tämän kirjoittajan tietoudessa. Nämä hänen lausumansa kuvaavat parhaiten hänen syvältäluotavaa ajatusmaailmaansa ja osoittavat sen, että jokaista ulos päästettyä lausetta on pitkään mietitty. Jo alussa mainitsemani Petäjäniemen talo oli niitä, joissa suutari kävi säännöllisesti työssä. Sinne hän usein talvellaikin puusta tehtyä potkukelkkaansa työntäen meni. Tällä matkallaan hän joutui kulkemaan Kaupin lautamiehen talon ohitse. Kerran tällä matkallaan hän näki talon isännän pihamaalla ja sanoi: »Me olemme molemmat ajaneet Miinaa». Tämä suutarin sanonta johtui siitä että molemmilla miehillä oli akkana Miina-niminen nainen. Ei siinä sitten muuta sanomista ollutkaan. Suutari jatkoi hiljalleen matkaansa ja Kaupin lautamies meni omiin puuhiinsa.

Silmissäni on aivan selvänä vielä nytkin seuraavannäköinen kuva: Pataman suutari vetää pikilankaa harvaan ja hartaasti hevostenväljaita korjattaessaan kaksikerroksisen ovensuusängyn edessä suutarintuolissaan pienessä ja huonoryhtisenä istuen. Tuvassa on monena päivänä keskusteltu pääasiassa samasta kysymyksestä. On poutakesä ja kaikkien mielessä on sateetto-

muuden johdosta uhkaava kato. Tästä syystä aihe keskusteluissa pyrkii pysymään samana. Suutari oli ilmeisesti hiukan kyllästynyt tuon saman aiheen jatkuvasta pohtimisesta. Itse hän ei niihin keskusteluihin, harvasa nainen kun oli, ottanut osaa. Muistan elävästi vielä sen, kun hänkin halusi jollain tapaa olla mukana tämän pouta-ajasta johtuvan kuivuuden ympärillä ja lausui seuraavan ajatuksen harvaan mutta hartaasti: »Jollei täällä sara, niin ainakin Afrikan sataa». Hänen suustaan ei varmasti koskaan kukaan turhaa ja liioja kuullut. Kait hän oli kristinopistaan ottanut hyvin vaarin eikä halunnut turhia puhua.

Ei hän sentäs aivan jorokään ollut. Joskus hänessä saattoi huumorin pilkahduskin elää. Tämänluontoisikin tapauksia on muistissani. Ruonan Nuijalla, seurojenalossa oli ensimmäisiä kiertäviä elokuvaesityslaisuuksia. Miina, suutarin vaimo olisi mielellään mennyt katsomaan elokuvaa elokuvateatrista. Olin heillä päivällä ennen elokuvaesityslaisuuksia. Vaimo koetti taitavasti arvioida johdatellen saada suutarin sille mielelle, että hekin lähtisivät esitystä katsomaan. Tuosta vaimon taitavasta maanittelusta ei kuitenkaan tullut mitään, sillä ennen poislähtöäni tuolle yksipuoliselle keskustelulle suutari teki hyvin omalaatuisensa lopun, sillä hän sanoi kaksikerroksisen sängyn edustaverhoa kädellään osoittaen: »Meillä näytellään omat elokuvat illalla tuon verhon takana». Tuon sanontansa aikana suutarin kasvoilla oli todella lyhyen ajan huvittuneennäköinen ilme.

Paljon elämänviisautta sisältää myöskin tämä Pataman suutarin toteamus, kun hän seurasi kihloissa olevien kuhertelua, lausuaan: »Vielä tuloo kamfäärtiäkin». Suutarilla oli ilmeisesti mietiskelevä luonne jo nuoruudessaan. Tätä todistaa sekin tapaus, kun hän syntymäkodistaan nuorikkonsa kanssa oman kurkhirren alle muuttaessaan lauloi: »Kunnian annan Kuisulle, kun Kankaanpäästä lähden, Maija-Kaisalle palakan maksan suuren valvan tähden». Kan-

kaanpää oli suutarin syntymäkoti. Tunnustusta hän siinä antaa omallsilleen ja kasvattajilleen.

Pataman suutari kuului yhtenä erikoisena yksilönä lapsuusajan kotikyläni elämään. Hän oli harvasaanaisuudesta huolimatta erikoinen yksilö, josta kuva vuosien vierieksi on kirjastunut yhä selvennäksi ja hänelle myönteisemmäksi. Hänen laisessa yksilössä todella menee paljon hautaan. Hän varmaan tietämättään ja tahtomattaan on jättänyt moneen muuhun, vielä nykyisinkin elävään, Herojanpihan asukkaaseen pysyvän ja voimakkaasti vaikuttavan jäljen.

Ymmärrän hyvin sen kaipuun, mikä siirtolaisille vieralla maalla tulee, kun he muistelevat lapsuutensa-ajan tapahtumia omista kotikyläistään, jotka varmaan monien kohdalla ovat samanluontoisia kuin minullakin. Tämä kuva ja kaipaus ei varmasti toisessa Suomen maakunnassa asuvalle muodostu niin selväksi ja kirkkaaksi kuin minulle, jotka ovat muuttaneet merten taakse. Mielelläni käyn Kuortanehella sukuni ja ystävieni luona. Kauneimmalla tavalla sisintäni kuitenkin tyydyttän sillä, kun sinne tullessani heti saan mennä kauniille hyvinhoidetuille hautausmaalle elämään omat hetkeni niitten lukuisten omaisten parissa, jotka ovat saaneet lopullisen lepopaikan tuolla Avioniemen kalmistossa. Siellä lepää myöskin Pataman suutari toisten entisten seurakuntalaisten suuressa joukossa.

Rintalan Iso-Masa pukolaisten pelastajana

Iso-Masa eli Matti Yrjönpoika Rintamäki Kuortaneen Ylijoelta oli Suomen sodan aikoihin mies parhaimmillaan. Hän oli isokokoinen ja karski voimamies. Matin edesottamuksista on kansan suussa säilynyt mm. seuraava tarina.

Suomen sodan aikana tuli Rintalan eli Rintamäen taloon kolme, toisten tietojen mukaan viisi venäläistä sotilasta, jotka pakottivat Matin opastamaan heidät silloista, vielä nytkin paikoin näkyvää kärrytiepahaista Ahingon luona olevalle Ahuskosken kahlauspaijalle. Siitä lupasivat ottaa toisen oppaan Töysään. Metsätaipaleella oli monta tienhaaraa, mm. Tohnin äijän kirkkotie, mitä hän toisinaan taivalsi Kyrön kirkkoon jopa kaupunkiinkin saakka, Varmuuden vuoksi otti Matti väkivahvan vaimonsakin mukaansa.

Kun oli päästy metsätaipaleen puoliväliin, tuli Matille ja sotilaille riita, mikä johti yhteenottoon. Riidan aihe pitäisi olleen seuraava. Sotilaat vaativat Mattia opastamaan heidät piilopirteille, joita olivat kuulleet olevan niillä main metsän kätköissä. Matti kieltäytyi jyrkästi, jolloin he alkoivat käyttää pakkoa. He tarraisivat Mattiin kiinni. Mutta Mattipa ei ollutkaan niin helposti voitettavissa. Alkoi kova kamppailu. Ties kuinka Matin olisi lopulta käynyt, mutta kun emäntäkin tuli avuksi sai Matti yllötteen ja tappoi kaikki vihollisensa.

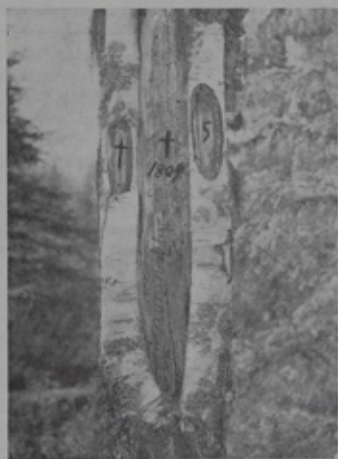
Surmansa saaneet he peittivät risuilla ja sammalla. Myöhemmin ne haudattiin suoperäiseen kankaaseen, Hautapaikalle on kasvavaan koivuun veistetty risti, vuosiluku ja viiden numero ja paikka on merkitty nurkkapaaluilla. Niihin aikoihin muutti Matti Kätkälle mistä hänen vaimonsa oli kotoisin. Siellä tunnettiin hänet nimellä Kätän Iso-Masa.

Toisen tarinan mukaan asui Matti Kätkällä jo Suomen sodan aikoihin. Sieltä käsin hän kävi vakoilemassa Kuortaneen ja Alavuden välillä edestakaisin liikkuvien vihollisten puuhia. Niinpä hän näki etuja jälkijoukkojen taistelut Sarvikkaan ylikulkupaikalla. Samoin näki hän vihollisten syyttämään Sarvikkaan ja Kahran talojen palot. Näistä paloi Kahran kartano niin tyynni, että vain nykyisin Mäki-Kahrassa oleva luttirati jäi palamatta.

Sekä Kätänjoelta että Kuortaneen Ylipäästä oli sodan aikana väki karjoineen ja välttämättömine irtaimistoinen paennut metsän kätköissä oleviin piilopirtteihin Sarvijärven ja Rintalanjärven takaiselle salolle. Miehet pitivät vuorotellen vahtia voidakseen antaa ajoissa tietoa pakosaunoille ryöstelevien vihollissotilaiden mahdollisesta saapumisesta. Eräällä vahtivuorollaan huomasi Matti viiden vihollissotilaan taivaltavan piilopirttejä kohti. Hänellä oli ase-

na sekä kirves että lintupyyssy. Sotilaat pysähtyivät polun risteyskseen ja näyttivät olevan suunnasta eri mieltä, koska kovasti viittoilivat ja polittivat. Sitten he istuivat mättäille ja ryhtyivät syömään eväsurepuistaan. Ankarasti he myöskin kallistelivat votkapulloistaan. Vähän ajan kuluttua he asettuivat lepäämään ja nukahtivat pian. Silloin Matti hiipi paikalle, kokosi vihollisten kiväärin ja kantoi ne ison kiven taakse, mistä oli vihollisten kulkua seurannut. Ottaen vain kirveen aseekseen lähestyi hän uudelleen vihollisia. Jotkut kuitenkin heräsivät Matin hiipimiseen ja kavahtivat heti aseilleen. Kun niitä ei ollut, puolustautuivat he käsiasein. Syntyi tuima taistelu, johon metakkaan toisetkin heräsivät. Lopulta kaikki viholliset sortuivat Matin kirveen iskuista.

Kun enempää vihollisia ei näkynyt tulevan, kiirehti Matti pakosaunoille ilmoittamaan, että vaara, joka oli ollut niin lähellä, oli sillä kertaa ohi. Myöhemmin haudattiin kaatuneet vesiperäiseen kankaaseen edellämainittuine merkintöineen.

Terho Korpelan hautapaikasta ottama kuva on tämän näköinen.

Kotiseutumuistoja "Mäkipäystä"

Mäenpään taloryhmää nimettiin usein ennen vaan Mäkipääksi. Kai nimitys johtui siitä, kun Haltisen mäkinraasto loppui, alkoi tasainen alue mäen päässä, käsittäen neljä taloa. Talot olivat siihen aikaan isoja ja kysyivät ankaa työtä ja vaatimatonta elämän tyylä, mutta kun oli talo peritty, ei siitä vähällä luovuttu.

Näiden talojen liepeille asetui vähempiosaisia asumuksineen ja elinkeinoineen, kuten aina ja kaikkialla tapahtuu. Heitä muistellen on mielessäni seuraavat: Tinkilän Liisa, hyvä hieroja, pienikokoinen, mutta suuren poikajoukon äiti. Vesterin Miina, tumma, hintelä kuppari, sarvipussineen. Kupittaminen olikin siihen aikaan yleinen terveydenhoitomenetelmä. Vesterin Elias, eläinlääkäri, iso mies, erikoisala hevosten parantaminen.

Marjuskan Maija, apteekkari jolla oli lääkkeitä takanaan vähän joka asiaan. Yleisemmin hänet tunnettiin lehmän voiteen valmistajana, jota haettiin ympärillä pitäjän hallistoupin pulloilla.

Näiden jälkeen tulee Toltin Taava, »tehtailija», kankaiden taitava kutoja. Hänen kutomansa pellavakankaat olivat priimatavaraa Luoman (isäni) kauppaan. Hän kutoi keväisin kymmeniä pakkoja naisten pumpulikkankaita. Tehtaat tuottivat siihen aikaan vain lankoja. Sitten tulee Lissulainen, loiteiden kutoja, joka kangaspuita helskyttäen heleällä äänellään veisaili virsiä, ehkä välillä virisi joku kansanlaulun ja jäi kaikumaan silloisen koululaisen Heikki Klemetin korvissa, jopa tuli esille vielä myöhempinäkin aikoina. Lissukan Jukka-poika olikin prof. Klemetin yksi lapsuuden

leikkiveri, sillä hänen tädinsä Sofia Wettberg asui siinä lähellä, omistaen matalaisen majan. Tässä tädinsä kodissa löysivät lukkarin Klemetin lapset suojan sen jälkeen, kun syntymäkoti »Majassa» (lukkarin virkatalon silloinen nimitys) hajosi. Vielä seisoo piha-pihlaja muistona talon paikasta. Näiltä mailta, Kivirinnan multakokilta löysin viime kesänä vielä Klemetin lapsuuden ajan tuohisen kontin. Se on nyt Klemetti-museossa. Kivirinnan väki oli ostanut sen Ihämäen huutokaupasta.

Tässä lyhyt kuvaus Mäkipäystä ennen ja sen jälkeen tämän vuosisadan. Elettii sitä ennenkin, joskin tahti ja tavat ovat muuttuneet ja kehitys kulkee temmatta kaiken mukaansa, jättäen vanhaa unhotuksen yöhön. Mutta sellainenhan on elämän laki.

ES

Tästä tappelusta on sellainenkin tarina, että Matti kiven taakse piiloutuneena kohotteli pyssyn piipun päähän asettamaansa lakkia yhä uudelleen. Viholliset luulivat sitä väijyksissä olevain suomalaisten päiksi ja ampuivat siihen kiväärinsä tyhjiksi. Kun ampuminen loppui, hyökkäsi Matti kirveineen ja tappoi kaikki viholliset.

Matin uroteosta voi olla muitakin muunnoksia. Ovatpa jotkut tietävinään, ettei teon suorittaja ollutkaan Iso-Matti vaan hänen isänsä Yrjö Rintamäki. Kukapa ne tapahtumat tarkoin tiennee.

Matista ja hänen muista edesottamuksistaan mm. Rintalan järven kuivaajana ja taitavana loitsijana on montakin tarinaa, mutta ne eivät kuulu tämän aiheen piiriin. Hänen jälkeläisiään elää vielä sekä Kätkänjoella että Kuortaneella.

Ryöstelemään hairautuneiden ja niille matkoille sortuneiden vihollisten hautapaikalla seisossaan tulee mieli murheelliseksi. Mutta tihutöitä tehneiden sotilaiden maine on aina kunnian ja he ovat ansainneet rangalstuksensa. Sitä vastoin urhoolliset sotilaat ansaitsevat arvoa ja kunniaa, oikootpa he sitten ystäviä tai vihollisia.

Käydessämme sanotulla hautapaikalla kaivoimme hiekkaa huonoin välinein. Siruiksi lahonneita luita

oli runsaasti, mutta niiden alkuperästä ei päässyt selville. Otin niitä mukaani ja säilytin pari vuosikymmentä pöytäni laatikossa. Ei ne siellä kummitelleet eivätkä yöuntani häirinneet.

ESA HARJU

Viinapränniä hävittämässä

Edesmennyt kauppias Lauri Kokkila oli mies, joka tunsikin vanhoja tapahtumia Kuortaneen historiasta. Luke-mattomat ovat ne tapahtumat ja henkilökuvaudet, joita hän on kertonut. Viimeisimpiä oli kertomus klasimestarista ja kirkonryöstöstä. Samalla kerralla hän kertoi allekirjoittaneelle myös isoisästään Simon Kokkilasta, ja hänen taistelutaan salapolttajia vastaan.

Simon Kokkila, lautamies ja herastuomari oli Kuortaneen ensimmäinen poliisikonstaapeli. Jo ennen varsinaisesti poliisiksi tuloaan hän toimi paljon nimismiehen apulaisena, ja tällöin pääasiassa pontikkatehtaitten hävittäjänä. Luonteeltaan isoisä oli rohkeaa ja äkkinäköinen ja näinollen aina valmis lähtemään seikkailuun mukaan.

Eräänä syksynä ilmoitettiin jälleen, että Länsirannan takamaastossa keitetään pontikkaa. Isoisä lähti pari miestä mukanaan ottamaan asiasta selvää. Oppaana toimi eräs tehtaan ilmiantaja. Asiasta ei ilmoitettu nimismiehelle mitään, vaan ilman virkavaltaa aiottiin tehdä hävittää.

Oppaan johdolla kuljetaan polkua pitkin perätysten illan vähitellen pimetessä. Kun lähestyttiin tehdasta, pidettiin

pieni sotaneuvottelu. Päätettiin että hiivittään niin hiljaa kuin mahdollista tehtaan läheisyyteen ja sitten yhtäkkiä karataan keittäjän kimppuun. Hiivittään, hiivittään. Jo näkyy keittäjä tehtaansa ympärillä häärimässä. Polulla sattui olemaan risuja ja toinen mukana-olevista miehistä astuu sellaisen päälle. Rasaus havahduttaa keittäjän, joka arvaa, että kutsumattomia vieraita on tulossa tehtaalte. Hän lähtee pakoon kohti synkkää korpea. Isoisä ottaa mahdollittoman pitkän laukan kohti tehdasta, mutta tehtailija on jo kaukana edellä. Katkeilevien risujen rasahdukset ohjaavat häntä keittäjän jäljille. Välimatka lyhenee ja viimein viinankeit-täjä kaatuu kompastuttuaan puun juureen. Samassa on isoisä miehen kimpussa, joka puukko kädessä yrittää tehdä vastarintaa. Mutta kun kiinnottaja painaa revolverin viinankeit-täjän ohimolle, putoaa puukko ja mies antautuu. Kovan juoksun tilmellyksessä on isoisältä mennyt ilmiansuunnatkin aivan sekaisin. Ei hän osaa arvioida ollenkaan missäpäin tehdas on. Siksi hän kommentaa tehtailijan opastamaan itsensä tehtaalte. Vastahakoisesti mies lähtee matkaan. Matkalla isoisä ihmettelee, mi-

hin hänen kaverinsa jäivät. Tehtaalte saavuttua sekin selviää. Valtava rankinhuu lemmua jo kauas. Tehtailija oli kaivanut tehtaansa läheisyyteen ojan, johon hän oli kaatanut maskit ja nyt nämä apumiehet olivat kompastuneet ja kaatuneet tuohon maskiojaan. Oli siinä vaatteissa valtava tuoksu, kun yltäpäältä maskissa olevat miehet yrittivät enimpää moskia vaatteistaan karistaa.

Isoisä jätti tehtailijan apumiesten vartioitavaksi ja lähti itse särkemään tehdasta. Palattuaan jälleen miesten luo hän löysikin vain apumiehensä, sillä pimeässä illassa onnistui keittäjän ilvahtaa vahtiensa kynsistä. Kovat sanat saivat apulaiset kuulla isoisältä moimesta huolimattomuudesta.

»On siinäkin miehlä, eivät saaneet yhtä viinankeit-täjää pidettyä kiinni, vaikka minä yksin hänet pidäin».

No, isoisä sai vuorostaan nuhteita nimismieheltä, kun hän omin päin ilman nimismiestä oli mennyt viinatehdasta hävittämään. Mutta hänelle oli elämää, kun hän sai olla mukana seikkailuissa ja vaarapaikoissa.

VK.

Kertomus K. Korpelan kirjasesta "Rentu-Maija."

Raittiuden harrastus

Sen alkuisen viina-asetuksen mukaan oli oikeus keittää viinaa joka talossa, määrättynä aikana vuodessa. Mutta kieltoajaksi koottiin kaikki viinapan-nut sitä varten rakennettuun säilytysmakasiiniin. Kielto-

ajan kuluttua taas nimismies jakoi pannut, kolme neljä päivää ennen lupaa luultavasti sen tähden, että sai vetää sakkoihin niitä, jotka pistivät pan-nunsa lirisemään ennen mää-rätyä.

Näinä kultaisina viina-alkoi-na, joita muistellessa vieläkin vanhain juoppojen suuhun vesi sylvähtää, oli elämä seurakun-nissa jotenkin rajatointa juo-pottelemista. Ainoana nautinto-juomana tarjottiin viinaa, ja

Vanhan porraskiven kertomaa...

Kerran kesäisellä marjamatkalla osuin erään aukean ahon laitaan ja istahdin kivelle lepäämään. Vasta hetken aikaa istuttuani aloin tarkastella ympäristöäni ja ihmeekseni huomasi, että kivi, jolla istuin, olikin tuollainen vanhanaikainen sileäksi kulunut porraskivi.

Tässä täytyi olla jonkun vanhan rakennuksen rauniota. Tuossahan olikin vielä jätteitä vanhasta takasta, ja tuossa oli navetan kivijalka ja tuossa riihen kiuasta muistuttava kivikas.

Istuessani siinä vanhalla, kenties vuosisatojakin sitä virkaa palvelleella kivellä saatoin helposti kuvitella, kuinka tänne oli ensimmäinen asukas joskus miespolvia sitten saapunut. Halki metsien ja soitten oli reipas nuori mies taivaltautunut. Silmä hakien ja etsien mistä olisi sopivan tuvan paikan löytänyt. Pohjastuen sitten tämän ahon laitaan ja heti tuumannut: tuossapa on minun tuvanpaikkani! Lämmin etelään viettävä rinne, valmis pi-

taas viinaa. Jos usiammassa talossa kävi samana päivänä, ja otti kaikki tarjotut ryypyt, niin illalla oli miehen »sika viitena silmissä», jos ei »nyrkki savessa». — Häitä vietettiin tavan mukaan kolme päivää, joissa juotiin, juovuttiin, tapeltiin ja tanssittiin. Ja kiroileminen oli kaiken puheen kaunistus. — Eipä mikään ihme, jos seurakunnassa tehtiin joka vuosi joku murhatyökin.

Maija, joka liikkui seurakunnalla myötäään, näki ja kuuli kaiken tuon hirmuisen elämän. — Hän näki myöskin joka talon takalla lrisävän viinapannun, josta tuo räikeä elämä parhaimman hoysteen sai. Usein Maija, taloon astuttuaan, huokasi syvään: »Hohoi. Onko täälläkin tuo helvetin

kattila takalla?»

Sittemmin, talonväen kanssa pitemmässä puheessa, pääsi Maijan suusta sanat: »Kunpa taas koottaisiin nuo pahalaisen kattilat omaan aittaansa, niin että Herran tuli ne puhdistaisi kaikki. Kylläpä ne jo ovat Herran seurakuntaakin kauan hävähisseet.»

Kun viinan keitto aika loppui, kuulutti nimismies viinapannut tuotavaksi säilytyspaikkaan. Maija valitsi kesäisen kirkkaan yön, meni ja sytytti pannuaitan tuleen. Se paloi poroksi, ja pannut sulivat yhteen kasaan.

Mutta Maija katseli iloiten kirkkaasti leimuavaa tulta, kiitti Jumalaa sanoen: »Hallelujaa, Hallelujaa, Sinun vihasi tuli on puhdistavainen ja ku-

luttavainen tuli, Hallelujaa.»

Tämän arvasivat seurakuntalaiset Maijan työksi, syystä ettei seurakunnassa silloin muita raittiusmiehiä ollutkaan, jotka niin sydämmen pohjasta olisivat viinapannuja vihanneet kuin Maija. Kun tästä asiasta Maijaa tutkittiin, hän vastasi: »En minä niitä polttanut, se oli Herran vihan tuli, joka ne poltti. Ettekö te ole lukeneet: Ei juomarin pidä taivaan valtakuntaa perimän. Mutta Herra: Sinun vitsasi ja sauvasi tukevat minua.»

Ja siihen se asia raukesi. Ei mitään rangaistusta voitu Maijalle saada. Vähää ennen kuolemaansa Maija tunnusti tämän työnsä papille sekä muutamalle ystävänsä lisäten: »Ei Herra ole sitä minulle synniksi lukenut.»

hamaa, hyviä kiviä rakennus-
tarpeiksi, ympärillä huojuva
mettä, josta sosi rakennushir-
siä veistellä. Kesäkuuden kol-
kutteli mies, hirsikerros toisen-
sa jälkeen nousi ja ennen syk-
syn tuloa saattoi hän tuoda
nuorikkonsa uuteen tupaan.
Pala palalta raivattiin peltoa,
kylvettiin naurista ja pihan
saatiin puurotarpeetkin oman
maan antimista. Monta kertaa
vei halla sadon ja piti tulla
toimeen hyvinkin vähällä.

Perhe kasvoi vuosien vieressä. Saattoi mennä montakin kuun kiertoa, kunnes joku vieras eksyi mökkiin. Isäntä hiihteli joskus kirkolle hienoa suolaista muutaa tarpeellista. Tehtiin joskus myös kirkkomatkoja, kesällä jalkaisin, talvella hiihtäen. Tulivat näikävuoDETkin. Metsämökin väkkin puri pettureipää, vaikka kyllä he jo ennestäänkin tiesivät, milloin pettureipä maistui. Osasi ruttoikin kuolemanlaintuineen korven keskelle. Monta vei, mutta serverran säästi, että suku säilyi.

Monta kertaa oli aurinko länteen laskenut ja yhtä monasti idästä noussut sen iäl.

keen, kun talon ensimmäinen isäntä oli tänne tullut. Ja oli toisilakin uskaltanut liiki-
maille ja metsä ahon laitamilta
oli paennut edemmäksi. Vaihtu-
tuivat nuoriksi jälleen kädet,
jotka heiluttivat kuokkaa, pi-
hatantereelta kuuluvait taas-
kin lasten iloiset huudot, ja ai-
na vaan metsänsä reunana painui
syvemmälle korpeen.

Kului vuodet, vaihtui mies-
polvet ja tässä silmiäni edessä
näkyi tulos. Silmäkantamatto-
mia peltoja näkyi joka puo-
lella. Ei ajattele nykypäivän
isäntä, kun traktorillaan hu-
rauttee, kuinka monta hiki-
tä työpäivää on tehty ennen-
kүн tämäkin aukea on tullut
sellaiseksi kuin se nyt on. Se
on ollut monen miehen vuosi-
kymmenten pituinen elämän-
työ. Kun isän käsi on kuokan
varresta kirvonnut, on poika
siihen lujin kourin tarttunut.
Ei ole tarvinnut korven pojan
päättänsä vaivata, tuumissaan
itselleen elämänuraa. On ollut
luonnostaan selvää, että kun
isä tästä kerran lähtee, niin
hän tilalle astuu. Ei ole pidi-
ty korven miehen haudalla
ylivistäviä puhelta elkä raken-

nettu suuria muistomerkkejä. Jäljellä on ainostaan kulunut porraskivi, jonka hänen omat ja hänen jälkeläistensä jalat ovat silleäksi hioneeet. Jalka, joka sille on astunut, on monasti ollut kevyt, mutta monasti se on huolten painamana laahustanut kynnyksen yli. En tiedä, onko koko suku sammunut vai onko heldän tiensä kulkenut korvasta pois astumille maille. Porraskiven vieressä kasvaa vielä ukonhatu, sen sukua ei ole vuodet vielä sornaeet. Uhmaten se nostaa päänsä joka kevät, odottaen että joku sitä vielä hellien hoivaisi.

Aurinko taivaanrannalla on laskenut hyvän joukon alemmaksi, kun vihdoin nousen auringon lämmittämältä kiveltä jatkaen matkaa. On niin hiljaisia ja rauhallista. Tuntuu siltä niinkuin olisi pyhä ja kirkonkellon äänen jostakin kaukaa saattaisi paremmin aavistaa kuin korvilla kuulla. Eikä minun kuitenkaan tarvitse pitkälti kulkea, kun korvini jo kantautuvat nykypäivän arkiset ja kiireiset äänet.

Helinä Luomahaara

Piiskoomänty

Kuortaneen Salmen kylässä on säilynyt hyvin arvokas muistomerkki »Piiskoomänty.» Ihme kyllä se niin kylän keskeisellä paikalla ollen on niin hyvänä säilynyt. Nykyajan ihminen ymmärtää sen arvon, mutta ennen ei sen arvoa ymmärretty. Jotkut olisivat sen turselleetkin, mutta Ala-Salmen isäntä on ollut niin kulttuurista ymmärtäväinen, ettei ole antanut sitä turmella. Siitä kiitos hänelle.

Kun menen sen männyn juurelle, minusta tuntuu kuin menisin jonkun uhripuun juurelle, vaikka ei hän se oikea uhripuu ole, mutta kumminkin taval- laan. Sen puun juurella ovat ennen rikolliset rikok- siaan sovittaneet. Kun katselen sitä, näyttää aivan siltä, kun se kyhmyt ja kasat olisivat arpia niistä raipaniskuista, joita on annettu rikollisten selkään. Nelikymmentä pari oli suurin, mitä raipan isku-

ja annettiin ja kaksitoista paria pienin. Iskut annettiin aina rikoksen mukaan. Ne annettiin siten, että »Trukassi» (lyöjä) otti kolme raippaa käteen, ja sillä hän löi kaksi kertaa, niin siitä tuli sitten kolme paria. Kun rikollinen tiesi, että häntä sellainen rangaistus odottaa, hän koetti ryhtyä varokeinoihin, etteivät iskut rikkoi niin pahasti selkää. Toiset voitelivat kananmunalla monta päivää edeltäpäin selkäänsä, että siihen tuli vahva liisteri. Sekin esti vähän aluksi. Jotkut turvasivat taikakeinoihin, he kävivät jollakin tietäjällä pesettämässä selkäänsä taikka pyysivät tietäjän sen voitelemaan kuolleen ihmisen rasvalla. Ja jos ei piiskattavan selkään tullut verinaarmua, uskottiin, että se oli taattu. Muisin kun isoisäni kertoi, että eräälle miehelle annettiin raipaniskuja neljäkymmentä pa-

Häät Isossatalossa

(Isäni ja Nyppösen kertomusten mukaan.)

Isonta'on häissä, jotka pidettiin joskus 1870 luvulla, oli paljon Kuortaneen »häyjä»: Sulukoon Juha-vainaa, Nisulan Juha-vainaa, niinkuin isä tapasi heitä arvokkaasti nimittää, Aholan Tuppu ja Haapalan veljekset, Antti ja Taneli, järven pohjoispäästä. Olipa siellä ulkopitäjistäkin Suomen kuuluisa murhamies, Haapojan Matti. Puukkojunkkarien

aikaa kun elettiin, niin tapeltiin lujasti. Nisulan Juha oli tyhjentänyt tuvan, ettei siellä ollut muita kun kenkkäri ja isä. Kenkkäri oli tavattoman vahva mies, joka tarjoili viinaa.

Isä istui pöydänpääpenkillä. Nisulan Juha oli lattialla ja meinasi siirtää pöytää, mutta kenkkäri sanoi:

— Anna olla pöytä paikoillansa.

Silloin Nisula hyppäsi pöydälle, sieppasi seinäkellon pöydän

taka-seinältä, viskasi sen lattialle ja huusi:

— Minä en pelkää Jumalaa, enkä häpee ihmisiä.

Silloin Nyppösen, joka oli tiristännyt ikkunasta, kertoi lähteneensä juoksemaan pimeää tietä pitkin. Siellä tulivat vastaan Haapalan veljekset, ollen kovana, että nyt ei enää juosta. Mutta kun kuulivat Nyppösen juoksun askeleet, lähtivät he kiiireesti juoksemaan Nyppösen edellä.

ria, eikä hänen selkäänsä tullut pienintäkään viikaa. Mutta nykyajan ihminen sanoo: »Eivät ne voineet selkää, vaan ne voitelivat lyöjän (lahjoivat)».

Kerran oli erästä arvokasta henkilöä raipottu ja hän oli heti alkuun haukkunut ja kironnut lyöjää, että sinä olet niin huono lyöjä, ettet sinä osaa lyödäkkään. Lyöjä sanoi: »Kuinka minä sua oikein löisin?» Joku taas oli männystä päästyään sanonut: »Minä panin kotua lähties rumihin paidan päälleni ja pallo se auttoi». Kun erästä oli piiskattu, hän oli ollut alvan rauhallisesti ja sanonut: »Lyökää vaan kyllä tämä poika kestää». Ja vaikka hänellä selkä oli ollut sämänä, ei hän ollut ääntä päästänyt ja muut luulivat taas, että hän oli noiduttu. Mutta piiskattava oli kai jollain puuduttanut ruumiinsa, ettei hän tuntenut iholleen. Erälle raipottajalle oli annettu piiskaa kaksitoista paria ja kun se lopetettiin, hän oli sanonut: »Mitä tuon kontintilan on väliä». Eräs oli pannut koivuisen kapulan suuhunsa ettei ääni pääsisi. Yksi oli pyytänyt: »Älkää kovin

kyljille lyökö». Joku taas oli pois päästyään sanonut: »Hyvä löyly oli, vaikka vihta oli kova». Toiset piiskattavat huutivat, että ääni kuului monien kilometrien päähän. Eräs äiti vei kaikki lapsensa katsomaan kun heidän isää raipottiin ja usko, että lapsista näin tulisi parempia kuin isänsä, mutta ei heistä sen parempia tullut. Eräs äiti taas seisoi kädet ristiin liitettynä koko ajan kun hänen poikaansa raipottiin.

Olen tässä nyt kertonut kuortanelaisten kertomaa. Ei tästä nyt pitkä kertomus tullut, mutta vetoan kuortanelaisiin, että kun te muistatte jonkun vanhan asian, tarinan, sadun, taljan, runon, laulun, loitsun tai mitä vaan, joka koskee entistä elämää, niin kirjoittakaa paperille aina heti mitä muistatte. Nämä eivät vanhene koskaan, vaikka ovat kauankin kirjoitettuna. Ja vielä nämä kirjoitukset Kuortanes-Seuralle kulkessanne. Minä mielelläni haen kotoakin jos saan tietää, että jollain on muistintapanoja. Nyt sanotte: »Siitä ei saa palkkaa». Ei toki, eihän tämä ole palkkatyötä. Tämä on vain kansankulttuurimme tallettamista ja korkeinta kulttuuria, mitä koulunkäymätön vanhus voi tehdä. Ei tämä ole syntiä, eikä turhuutta, vaikka sen moni siksi kuvittelee. Me vanhat, jotka emme enää ole varsinaisesti työntekijöitä, voimme tällä tavalla olla hyödyksi yhteiskunnallemme. Kunniolta isäsi ja äitiäsi, on melle kaikille jo lapsens opetettu. Kaikki kotiseututyö, olkoon se mikä tahansa, on tämän käskyn täyttämistä. Tämä saattaa joltain osalta olla vähän romanttisesti sävytettyä, kuten akateemikko Haavio kerran puheessaan sanoi: »Koetetaan mekin olla suurpiirteisiä ja ymmärtää kotiseututyötä kuten kotiseututyön suuret johtajatkin».

Tiäväinen Heleml.

Toisen hääpäivän aamuna oli ollut 11 miestä, joilla oli puukon haava. Isä kertoi yrittäneensä pysäyttää verenvuodon sanan voimalla. Hän sanoi erään vanhan naisen opettaneen hänelle ne taika-sanat, joilla verenvuoto lakkaa. Hän siis oli samanlainen noidan tapainen, kun Juhani Aho kertoo kirjassaan Karjalan »Panun» olleen.

Meitä oli kotona useita kansakoulua käyviä poikia, jotka

teimme pilkkaa tuosta verenvuodon kiinnioittamistaista. Mutta ei isä edes suuttunut siitä. Silloin kun isä kertoi noista häistä, olin poikanen, enkä ymmärtänyt kysyä: Oliko hän niin hyvä tuttava Nisulan Juhana kanssa ettei tarvinnut häntä peljätä? Vai oliko isä jo silloin niin luja mies, että ei lähtenyt häätuvasta ulos vaikka se oli muista ihmisistä tyhjennetty. Olihan hän myöskin jonkinlai-

nen »kylän lukko», johon hänellä oli hyvät edellytykset: hänellä oli pitkät ja voimakkaat käsivarret ja suuret kädet. Kun ne puserrettiin nyrkkiin, olivat ne niinkuin hevosen kaviot. Sen lisäksi hän oli tavattoman nopea ja notkea.

Juho Haaviston kanssa he joskus puhuivat, että eivät ole koskaan lyöneet miestä niin huonosti, etteikö mies olisi kaatunut.

Tuo Nisulan Juha oli sama mies, josta H. Klemetti kirjassaan »Elämää jota elin», mainitsee hänen hautajaisistansa.

— »Kuinka vireä oris hyppi pystyyn, liukkaalla järven jäällä, kun se ruumis-arkku reen eteen valjastettuna oli ajettu ylitse vasta jäätyneen järven».

Nyt lähes sata vuotta jälkeenpäin, noiden esi-isiemme hommia muistella ja arvostella, voimme arvonannolla sanoa, että hyvin olette tehneet, ja jättäneet jälkeenne sukupolven, joka edelleenkin ahertelee ja vie elämää eteenpäin ehkä valistuneimmin keinoin kuin teidän aikanne.

Kustaa Erkinpoika

Kun Kuortaneen pitäjänmiehet harkitsivat kättilön palkkaamista

Kuten tunnettua aina 1900-luvulle asti vain poikkeustapauksessa naiset ovat päässeet päättämään esim. kunnallisista asioista. Tietävästi ensimmäisen kerran Kuortaneella oli v. 1820 esillä kysymys kättilön palkkaamisesta pitäjään. Tämäkin perin naisellinen asia oli yksinomaan miesten harkittavana.

Aloite tuli esivallan taholta. Kysymyksessä oli koulutetun kättilön hankkiminen pitäjään. Kirkkoherra E. J. Snellman esitti pitäjänkokouksen osanottajille, miten tällainen kättilö olisi synnyttäjille hyväksi avuksi. Hän totesi, että oppimattomat kansankättilöt eivät Kuortaneellaan olleet voineet estää muutamia tapauksia, jolloin synnytys oli aiheutunut äidille vaaralliseksi.

Tuli sitten pitäjänmiesten vuoro sanoa sanansa. Emme tiedä, ketkä käyttivät puheenvuoroja, mutta miehet esittivät joka tapauksessa kunnioituksensa esivallan aloitetta ja hyvää tarkoitusta kohtaan. Hetken neuvonpidon

jälkeen saatiin aikaan päätös. Kokouksen osanottajat totesivat, että Kuortaneen pitäjä oli laaja ja asukkaat asuivat hajallaan ja olivat köyhissä olosuhteissa. Palkattavan kättilön aika taas olisi määrätty ja hänen pitäisi saada riittävä elatus ym. Niin ollen Kuortaneen pitäjä ei voinut kättilöä palkata. Nimenomaan näin oli asianlaita sitäkin syystä, että yksi kättilö olisi alvan liian riittämätön auttamaan koko laajaa pitäjää.

Tätä kielteistä päätöstä olivat tekemässä myös silloin Kuortaneeseen kuuluneet Alavuden ja Töysän edustajat. Päätöksen ymmärtää täysin. Varoja ei vielä liittynyt tärkeisiin terveydellisiin asioihin. Sitä paitsi syntyvyys oli siihen aikaan huomattavan suuri. Kovin moneen paikkaan kättilö ei tosiaankaan olisi ehtinyt.

Täytyi odottaa aikaa parempaa.

Eero Kojonen

Joulukinkku

Se oli sotajoulu vuonna 1943 Itä-Karjalan saloilla, kun tämän erikoislaatuisen joulukin-kun raahasimme kämpällemme. Se oli nimittäin kokonainen karhu, ja kun juttu sai humoristisiakin puolia niin kerrottakoon se näin jouluker-tomuksena.

Olimme saaneet karhun ma-kuupaikan selville, ja kun jou-lu oli lähestymässä, niin tuu-masimme, että tästä saisimme vähällä ruokkimisella joulu-pöytäamme paistin. Mutta pää-timme, että asia täytyy pitää visusti oman kämppämme tie-dossa, eihän siltä koko kom-panialle riittäisi. Meitä oli kyl-lä vain seitsemän miehen po-rukka, mutta oma suu aina parempi.

Pidimme kaiken aikaa pien-tä vartiointia pesän lähettyvil-lä, että ei vain kukaan asiaan kuulumaton herättäisi aaret-tamme. Ja niin vain kävi, että joulu tuli ja kinkkumme säi-lyi.

Herätimme »oton» jouluaaton edellispäivänä, ja monen mie-hen yhteislaukauksella kaato oli kivuton. Teurastimme sen samalla paikalla ja teimme kelohongasta ison nuotion, paistaen ruhon sellaisenaan vartaalla nuotion päällä. Yön pimeydessä vedimme sen sitten kämpällemme.

Miehlälämme oli korkealla, kun jouluaatto valkeni, taisipa siinä aivan unohtua kalpaus siviilfin. Nostimme puolta

päivin ruhon pöydälle, ja kä-vimme kauhavalaisinemme kimppuun. Mitäs ollakaan, kun siinä kynnärpäinemme no-jailimme, niin ei heikkotekoi-nen pöytämme kestänytäkään enää tätä lisäpainoa, vaan ro-mahtaa pitkin pituuttaan lat-tialle, karhun ruho mukanaan ja täysinäisten korvikerömpsi-en lennелlessä sinne tänne, ja arvaahan sen, että siistitty kämppämme muutti siisteyt-tään vähän kaikella tapaa.

Tuli siinä jo vähän sotamie-henkin murretta sekaan, tois-ten nauraa höröittäessä väärä-nä. Tilanteen vihdoin rauhot-tuessa erinäisten arvoostelujen jälkeen, päätettiin että anne-taan sen olla lattialla, ulottuu-han siitäkin. Ja mässäily jat-kui jälleen, se jatkui niin kau-an, että yksi ja toinen rupesi tuntemaan pientä liikätäyty-mistä.

Ja niin kävi, että ylsensyö-miseen tottumattomina koko porukkamme makasi hetken kuluttua kuin kissa pistoksis-sa, karhun ruho, taikka pa-remminkin luuranko ojennet-tuine raajoineen keskellämme. Siinä surkeudessa tuli jo lää-kintämieskin mieleemme, ja yksi miehistämme lähtikin kuulostelemaan apua vaivoi-himme.

Lääkintämiehen sitten tulles-sa kohtasi häntä edellä maini-tunlainen näky, eihän kukaan enää jaksanut ajatella karhun ruhon pillottamista. Hetken hiljaisuuden jälkeen töllistel-

tyään meitä ja ennenkaikkea paistiamme hän kysyy: »Tuota raatoako te olette ahmineet, onko se omia vai vihoillisia?» Ja joku mumisee vastaan, et-tä ei tietää kumpia, ei ollut kokartia, tuolta metsästä sen löysimme.

Hirtehishuumori rupeaa jäl-leen saamaan valtaa tilastam-me huolimatta. Ja lääkintä-miehen luvattessa tuoda sitä vanhaa patenttilääkettä, risi-niöljyä, rupeavat karhunlihat nousemaan yhdellä ja toisella itsestään ylös. Herkuttelumme tuli sitten tietenkin kohta ko-ko kompanian tietoon, ja arvaahan sen, että saimme vieraita hieinan tavallista enemmän tuona jouluaattoilta-na. Eikä seuraavana päivänä ollut kinkustamme paljon luo-takaan jällellä, mutta puhetta siitä riitti jälkeen päin paljon enempi kuin edeltäpäin.

E. M. H.

NYKYISTÄ ASUTUSKASSATOIMINTAA KUORTANEELLA

Lakisääteistä asutustoimintaa on kunnassamme toteutettu jo vuosikymmeniä. Erilaiset lait ja asetukset ovat ajan mukana muuttuneet ja tuoneet omat piirteensä käytännön toimintaan. Tässä yhteydessä on syytä mainita n. s. torpparilaki, jonka avulla luotiin uusia itsenäisiä tiloja huomattava määrä.

Puuttumatta sen enempää vanhempaan asutustoimintaan kerrotaan seuraavassa toiminnan viimeaikaisista puitteista. Vuoden 1936 asutuslain puitteissa on toimintaa harrastettu pääasiassa vain erilaisten lainoitusten järjestämisessä. Täähän lainoitustoimintaan kuului rakennus, maanosto ja sisä- osuuslainat, sekä muita tarkoituksia vähäisessä määrässä, kuten siemenlainat.

Toimintaa on parasta kertoa numeroiden avulla, josta saa käsityksen asutuskassatoiminnan laajuudesta nykyisenä aikana. Otamme lähtökohdan v:ltä 1955 ja oli silloin lainoi-

ja 458 kpl. Laina-arvo mk. 9.049.503.-, ja vuoden 1959 lopussa lainoja 754 kpl. Laina-arvo mk. 150.056.161.-.

Lainojen lisäksi ovat rakentajat saaneet huomattavat määrät avustuksia ja palkkiota, joiden saaminen on riippunut erinäisistä taloudellisista seikoista. Voidaan sanoa, että moni oman kodin rakentaja on näiden toimenpiteiden ansiosta voinut toteuttaa haaveensa kunnallisesta asunnosta. Rahoituksen avulla annettu tuki on toisaalta ollut omiaan rohkaisemaan ja yrittämään, oma henkilökohtainen panos mukaan luettuna.

Ratkaiseva merkitys on ollut myöskin sillä ammattiavulla, joka rakentajilla on ollut käytettävissä. Sunnittelussa ja ohjauksessa on saatu käyttää kunnan rakennusmestaria, joka on samalla toiminut asutusneuvojana mm. kaikissa niissä kohteissa, joille lainaa, avustusta ja palkkiota on myönnetty. Uskotaan, ettei suurempia

epäonnistumisia ole sattunut ainoallekaan rakentajalle.

Vanhain asutuslain tilalle on tullut uusi Maankäyttölaki, joka tuli voimaan v:n 1959 alussa. Tällä lailla ja sen avulla on tarkoitus jatkaa samaa toimintaa jälleen muuttuneissa olosuhteissa. Tämän lain tuottamista tuloksista on ennen aikaista sanoa mitään. Periaatteessa se tarkoittaa samaa, mutta rakenteellisesti erilaisella tavalla. Perimmäisenä tavoitteena on mm. luoda elinkelpoisia tiloja lisäämällä eri tavoin hankkimalla. Nyt jo voi sanoa, tavoite on erittäin pitkäjänteinen ja ohjaava. Todellinen käytäntö on kuitenkin asia erikseen.

Tämä lyhyt kertomus lienee tämän lehden palstoilla paljallaan, kun tiedetään, että tämän toiminnan laajuudesta on puutteelliset käsitykset, sitäkin huolimatta, vaikka asutuskassan asiakkaita on paljon.

A.L.

Jouluaatto

Jälleen on taas jouluaatto, iloitsee nuori ja hymyää taatto. Aitkin hiljaa hyräillen häärä, sisko salaa lahjoja käärii.

Ulkona veli lumista tietä luo, sitten linnuille kauralyhteen tuo. Saunasta savu nousee vielä, kohtapa väki kylpee siellä.

Tuvassa kuusi jo seisoo lattialla, aaton hämähäys viihtyy oksain alla. Väki juhlavaatteet ylleen puki, iso-isa joulusaunan luki.

Jouluvirteen vanha, nuori yhty, mieles' on seimenlapsi — tallin lyhty. Kaappikello kymmenen nyt lyö, kohta onkin pyhä jouluyö.

Lasten * osasto *

TONTTU JA NÖPÖHÄNTÄ

Pieni tonttu istui kartanon halkopinon vierustal-
la ja hieroi peukalolla nenäänsä. Asia oli hiukan
kiperä, jota tonttu mietti. Tontulla oli koko pitkän
ja pimeän syksyn ollut töitä. Hän oli juuri se tont-
tu, joka keräsi lasten kirjeet halkopinojen raoista
ja kuljetti ne edelleen Korvatunturille. Kun hän
taas kerran oli lähtenyt metsän halki Korvatuntu-
rille, oli Pupu Nöpöhäntä tullut vastaan ja tarjou-
tunut auttamaan ylirasittunutta tonttua. Siltä se
yhtelstyö alkoi. Tonttu keräsi kirjeet punaiseen sa-
mettilaukkuun ja pupu tunnettuna maratonaarina
kuljetti ne joulu-ukolle.

Mutta nyt oli kirjeenkuljetus loppunut — kuka-
pa enää aattoamuna pukille kirjoittaisi — ja tont-
tu mietti, mitä antaisi Pupu Nöpöhännälle joulu-
lahjaksi, sillä mielellään hän halusi ilahduttaa
iloista auttajaansa. Samassa tonttu näki vieressään
juuri samanlaisen tontun, kuin itse oli. Tulija oli
Kotitonttu, joka asui ja suojeli juuri tätä taloa. Kun
tervehdykset oli vaihdettu, kyseli kotitonttu kuu-
luisia. Tuli siinä keskustelun kuluessa selville ton-
tun pulma ja Pupu Nöpöhäntä. Silloin kotitonttu
taputti miettivää tonttua olalle ja naurahti:

»Voi veliseni. Turhaan sinä siinä nyt istut ja mu-
rehdit, minä voin toimittaa sinulle oikein pupujen
toivelahjan.»

»Minkä, minkä», uteli tonttu.

»Odota hetkinen», sanoi kotitonttu ja lähti kar-

jakartanolle niin äkkiä että töppöset jäivät tontun
nenän alle.

Miettivä tonttu ei kerinnyt kuin pari kertaa kyn-
säistä korvallistaan ja kerran aivastaa, kun koti-
tonttu seisoj jo taas hänen edessä.

»Katsos tässä», se sanoi ja ojensi tontulle pussin
porkkanoita ja kaalinkerän.

Tonttu riemastui niin että kumarsi ja löi ja kaan-
sa kuin sätky-ukko ja huusi: »Eläköön kaikki koti-
tontut, eläköön!»

Sitten tontut lausulvat toisilleen hyvän joulun
toivotuksen ja erosivat. Kotitonttu meni tarkasta-
maan oliko häikäly saunassa lyöty ja pellit sul-
jettu, mutta toinen tonttu lähti Pupu Nöpöhännän
tuvalle. Varovasti hän lähestyi tupaa ja jätti paket-
tinsa oven taakse. Itse hän mennä viillätti joulu-
pukkia vastaan.

Hetken kuluttua tuli äiti Nöpöhäntä ulos ja heti
huomasi pussin ja kaalin.

»Ukkoseni, ukkoseni, tule heti ulos», huusi äiti.

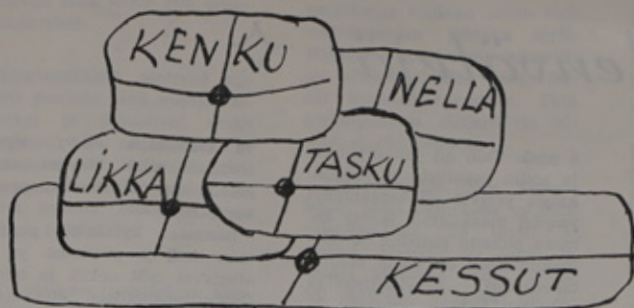
Isä Nöpöhäntä tuli ja luki pussin kyljestä: »Her-
ra Pupu Nöpöhäntä ja kunnioitettu perhe. Hyvää
joulua, toivoo Kirjetonttu.»

Loksahtipa isä Nöpöhännän suu auki ja silmät
ilostulivat, kun hän näki arvokkaat lahjansa.

»Äiti», sanoi isä pupu, »pistäpä ruoka pöytään ja
kokoontukaamme joulu-aterialle.»

Pihkakynttilän loisteessa söi pupuperhe tontun
tuomisia, eikä tuvasta kuulunut muuta, kuin ta-
saista jyrsinää. Se olikin Nöpöhäntä-perheen kaik-
kein ruokaisin joulu, jonka isä oli tietämättään
avuliaisuudellaan ansainnut.

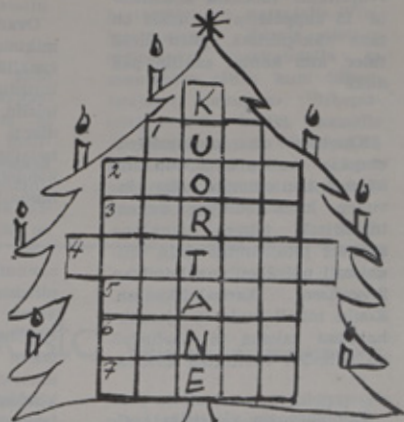
S. K.

Mitä nämä paketit sisältävät?

- 1 Upottava paikka
- 2 Huonekalu
- 3 Metsäneläin
- 4 Näkyy poutapäivin
- 5 Tähtikuvio
- 6 Kotieläimiä
- 7 — — Pohjanmaa

»MIHINKA SE AJA HAIPYI?»

Tähdenvälejä

Viime keväänä jännitti koko Kuortanes, vaikka itse keskus tässä asiassa oli yhteiskouluksa. Oli kulunut jo 3 vuotta, kun lukoluokat alkoivat kiivetä kohti ylöppilaskirjoituksia ja nyt oli siis ensimmäinen suuronnistus kohti lakkia. Hyvin se luistikin ja keväällä leivottiin 10 lakkipäätä ja syksyllä tuli 5 lisää. Nyt on siis oman »vapriikin» tuotteita kokonaista 15 kappaletta ja uusia on taas näköpiirissä, joten lisää tulee, kun kerran saatiin pää auki.

Kuortane on kouluasioissa etupään »miehiä». Näin on käynyt kun olemme koko Alavuden kansakoulujen tarkastuspiirissä toisena kuntana saaneet pitäjäämme lain mukaisesti päiväkouluna toimivan 2-vuotisen kansalaiskoulun. Koulu toimii uudessa ajanmukaisessa talossa ja opetustyö on pätevien opettajien käsissä.

Talouksessa vietettiin kotiseutupäivää elokuuna sunnuntaina. Väkeä oli ympäri Kuortaneen ja ilahduttavinta oli se, että nuorisokin oli tullut vanhempien mukana. Professori A. J. Alanen esitei mielenkintoisesti Salmenkylän kauppalahankkeesta ja rehtori Ala-Kulju Niemiskylän kuninkaissakäviästä. Väliä kuultiin soitto-, lausunta- ja laulusityksiä ja astelipa vielä entisajan naishenkilöitä, sillä rouva Ala-Kulju esitti vanhoja pukuja. Juhlaukseen raittolaisten yhdessäolon merkeissä ja väliä juotiin museomaitien kahvia. Ensi kesänä taas tervataan samoissa merkeissä.

20-vuotisen toimintansa juhlaa vietti invalidikoti elokuun

6 p:nä. Talo oli juhlapuhutettu ja kodin uskollisia ja pitkäaikaisia ystäviä oli kerääntynyt ympäri maakuntaa. Monta kommea puhetta pidettiin ja mielenkiintoinen oli kodin toimintakertomus. Torvisoittoakun puhalteli useaan otteeseen ja vapaan sanan aikana toivat eri järjestöt onnitellunsa, olipa joillakin lahja talolle.

Ovanäkerin Kuortaneen kum. mikunnan edustajat vierailivat kesällä Kuortaneella. Vieraat tutustuvat pitäjämme eri kohteisiin, joihin kuului invalidikoti, talomuseo, aito kuortanelainen talo ja monta muuta kohdetta, joista lähemmin muualla tässä lehdessä.

Se oli elokuun viimeinen sunnuntai, kun yhteiskoulun pihassa helisi Karjalan murre. Sinne oli kokoontunut Etelä-Pohjanmaan karjalaiset viettämään kesäjuhlaansa. Juhlat alkoivat jumalanpalveluksella kirkossa. Siinä oli seppelten lasku haudoille ja päiväjuhla e. m. paikassa. Vilkas ja laulava kansa eli voimakkaan heimonhenkeä uhkuvan juhlan ja erosi ystävistään ja tutuistaan kyynel silmäkulmassa, mutta aina sama kysymys huulillaan: »Usot sie, että myövielä joskus ollaan Karjalassa?» S. K.

Seinäjoki—Mäyry tie sai viime talvena jatkoa Lehtimäen suuntaan. Hyvä tie siitä tulee palvelemaan Etelä-Pohjanmaan talouselämää, mutta ihmehen kapea siitä tehdään. Kaukoliikenne tarvitsisi nähdäkseen upeamman tien, että nykyajan raskaat kuorma-autot saisivat huoletta ajella.

Tiesiöihin mennäksemme on Leppälänkylässä niin paljon teitä, että siellä harvoin kulke-

va melkein pä eksyy. Hyviä olemassa, sillä yhteydet Lehtimäelle on saatava nopeasti kuntoon.

Isonmäen kyläänkin puuhataan tietä ja punnitus- y. m. alustavat työt onkin jo tehty. Onkin luonnollista, että sivukylästä saataisiin hyvät yhteydet rintakylään, sillä verot kyläkin peritään vaikka helikopterilla.

Piispantarkastus oli huomattava kirkollinen tapahtuma kuluneena vuotena. Kolmena päivänä piispa suoritti tarkastuksensa tutustuen Kuortaneen seurakuntaelämään ja antaen ohjeita kirkon johtelimille kuin myös seurakuntalaisille. Hyvin on kirkon asioita seurakunnassamme hoidettu ja ahkeraa kirkossakävijää on Kuortaneella runsaasti.

Toki oli piispalla huomautettavaakin. Tästä johtuen kirkkoon on syksyn aikana asennettu uusi lämmityslaitte, joka käy öljyllä. Tätä kirjoitettaessa on koekäynti jo suoritettu ja ilmeisesti hyvin onnistunut laite onkin.

Aholankangas on saanut uuden isännän syksyn aikana. Pitkäaikainen isäntä joht. Uunila on siirtynyt Lakeuden kaupunkiin uusiin tehtäviin. Kuortanes-Seuran Joulu haluaa myös omalta osaltaan toivottaa menestystä Uunilalle uudessa työmaassa ja kiittää menneestä. Samalla toivomme joht. Lähdesmäen tervetulleeksi nokiottien valtakuntaan ja toivomme, että apiston perinteet jatkuvat.

KuKu on nittänyt kuluvan vuoden aikana laakereita urheilumaailmassa ja niinpä seura onkin noussut valloituksen arvokkaaseen kaartiin. Jatkaa innostusta toivomme

riittävän sekä johto- että urheilijakaartissa.

Kuortanelaiset reservin upseerit panivat tänä vuonna töpinänsä ja perustivat oman kerhonsa. Alku on lupaavaa ja toivomme että innostusta riittää ja että etenkin nuoret upseerit innolla ottaisivat osaa kerhon työhön.

Kuortaneen metsissä on hiippailut punalakkisia ja tavallisia pyssymiehiä jos millä mitalla. Siellä on myös poikkeuksellisesti kulkenut miehiä, jotka ovat paukutelleet siellä sun täällä dynamiittilla y. m. koviin panoksilla. Heillä on ollut »fölyssä» mittareita ja punta-reita vähän joka sortista. Nämä ovat olleet metsästämisessä miljoonaa markkaa eli toisin sanoen ovat malminetsijöitä. Kunta on nim. luvannut tuon sanotun markkamäärän sille henkilölle, jonka malminlöydös

perusteella voidaan sanoa kasvotointaan johtava löytö. Runsaasti kuulemma ersortisia kivenlohkareita onkin tullut kunnan varastoon. Tätä kirjoitettaessa miljoonäärin ni-mää ei ole tiedossa.

Eräs opinahjo, nim. Ylijoen koulu pääsi kuluneena vuotena miehuusikään. Se täytti 50 vuotta. Arvokas oli juhla ja monta kiittävää sanaa koulu sai osakseen. »Taitola» on ollut aina paikkakuntalaisten silmäterä ja monet yhteiset riennot ovat sen seinien sisäpuolella saaneet miehet ja naiset kokoon varsinaisen koulutyön lisäksi.

Oottako havaannu, jotta Kuortaneella on kaksi hyppyrimäkeä. Kummassakaan ei kennellä suksilla. Toisesta ihailaan malsemia, mutta toisessa lennetään autoilla. Ensimmäinen tietää jokainen, mutta jälkimmäisen arvannette. Se on

Mäyrän silta. Ihmeellisiä ovat tienlesten aivotukset. Tehdä nyt tavallisen sillan päälle lankeista tössy, joka varsinkin suurille autoille on alvan kamala. Eikö olisi voinut uusia koko kansi ja siten välttää moisesta kaksijatkoisesta hyp-pyrystä, jossa kaiken lisäksi tavallisesti törröttää pitkillä nauloja renkaiden surmaksi?

Tästä sillasta ajeli kylläkin yli 80 autoa minuutin väliajoin, mutta ajelivat niin varovasti, ettei Mäyrän sillan maailmanennätyspyppyä syn-tynt. Nämä olivat tietenkin herrasmies- ja naisajajia Viis-kunta-ajossa. Kurvit otettiin kellosepän tarkkuudella ja muutenkin otitiin kuin liikenneajajat »pruukaa». Virhepi-s-teitä sentään kertyi jokaiselle ja yleensä näistä välittämättä kaikki — suurimpiin — ovat kehuneet kilpailua. Kiitokset imartelusta.

P. H.

Teinitoiminnasta

»Seisomme isänmaamme ve-rin lunastetulla kamaralla alla kasvoin Kaikkivallan. Hän tie-tää ajatuksemme ja aikomme. Hänelle meidän tulee tehdä ti-lia jokaisesta teostamme.

Kuulomme Suomen kansaan, olemme sen jäseniä lukemat-tomien taistelijoiden sarjassa. Meillekin lankeaa vaativa oi-keus lisätä kansalliseen kult-tuuperintöömme oma osuute-mme.

Meitä kutsuu työhön se velvoittava tietoisuus, että nykyiset harrastuksemme ja pyrki-myksemme lyövät leimansa ai-kanaan kansamme henkiseen ja aineelliseen sivistykseen. Mekin vastamme osaltamme siitä, minkä kalun saavat sa-nat: olen suomalainen.

Teinit! Kohottakaaamme ihan-teeksemme kansalainen, jonka luonteessa sopusointuisesti yh-tyvät Elias Lönnrotin vaatimat-

tomuus, uskollisuus ja työtär-mo, J. V. Snellmanin horjuma-ton oikeudenmukaisuus ja miehensä vastuuntunto ja suoma-laisen sotilaan vastustama-ton uljuus ja sisu.»

Tämä Teinijulistus selittää meille koko teinitoiminnan aatteellisen perustan. Siinä on lyhyesti annettu paljon puhu-va evästyks jokaiselle Suomen teinille hänen vaativia velvol-lisuuksiaan ja tehtäviään loka-kuun 24. p:nä v. 1943, jolloin perustettiin Suomen Teiniliitto johtamaan koko maan nopeat-ti kasvavaa teinitoimintaa.

Teiniaate juontaa alkunsa ainakin 1600-luvulle, vaikkakin silloin teini-nimitystä käytet-tiin toisessa merkityksessä kuin nykyään. Ainaiset sodat sekä valkea toimeentulo estivät va-paan toiminnan kehitystä suu-

resti, mutta aate oli iskeytynyt niin lujasti suomalaiseen tei-niin, että hän oli valmis teke-mään kaikkensa oman isän-maansa pelastamiseksi ja sen sivistyksen kohottamiseksi.

Hän omaksui järkkymättömän, korkealle suuntautuvan elä-mänasenteen, hän pyrki vai-keuksista huolimatta yhä kor-keampaa sivistystä ja kulttuu-ria kohti. Hän ei antanut puut-teen ja nälän pysäyttää itse-ään, vaan raivasi sisukkaasti tiensä kohti sivistyksen huip-pua. Hän raivasi tiensä, ei vain itselleen, vaan myös jälkeläi-silleen ja koko kansalle.

Myöskin sanalla teini on vanhat perinteet. Alkuaan se tarkoitti nuorta pappia. Kun koulupojat opintojensa lomassa ottivat osaa kirkollisiin toimi-tuksiin, alettiin heitä kutsua teineiksi. Tämä nimitys vakilin-

tuikin heille ajan mittaan.

Nykyään teini-sanaa on ruvettu käyttämään yhä laajemmalla merkityksessä. Kuulee puhuttavan teini-lästä sekä teinimoulistista, Varsinaisesti nimi kuuluu kuitenkin oppikoululaiselle, joka on koulun vapaita harrastus- sekä toimintamuotoja käsittävän teinikunnan sekä samalla Suomen Teiniliiton jäsen.

Pelkkä kouluopetus ei voi antaa oppilaalle läheskään sitä, mitä hän tarvitsisi kehitykseen itsenäiseksi ja kaikin puolin mallikelpoiseksi yksilöksi. Oppilaan on kaikissa aineissa pysyttävä tiukasti kursissa sekä toisten mukana. Tällöin hänellä ei ole mahdollisuutta harrastaa lempiaineita haluamallaan tavalla. Usein oppilailla on harrastuksia, jotka eivät kuulu koulun ohjelmaan lainkaan. Vastapainoksi määrätietoiselle opiskelulle monet haluavat harjoittaa vapaata toimintaa omaksi huvikseen sekä hyödykseen. Tällaiset selkeät ratkaisee teinityö. Se antaa yksilölle mahdollisuuden kehittää omaa persoonansa, sivistystään sekä lempi-alaansa. Hän voi myös saada teinijalalta vaikutteita, jotka ovat sitten vallitsevia koko hänen myöhäisemmässä elämässään.

Sekä kouluতেhtäviä että teiniharrastuksia on pidettävä oikeassa arvossa. Usein luullaan, että pääasia on, kun kouluতেhtävät suorittaa tunnollisesti. Teinitoiminta on sitten sivuseikka. Mutta tässä erehdytään paljon. Kummallakin näistä on oma tavoitteensa. Edellinen pyrkii saavuttamaan ylioppilaslakin ja senjälkeen oman elämänuran. Jälkimmäisen tarkoituksena on kehittää yksilö yhteiskuntaan sopeutuvaksi, sivistyneeksi, vastuuntuntoiseksi sekä itsenäiseksi jäseneksi, joka edelleen kasvattaa ja kehittää seuraavia sukupolvia yhä korkeampaan kulttuuriin.

Teinin olisi löydettävä tasapaino koulun sekä toisaalta

harrastusten välillä. Jorjman kumman alakynteen jääminen saattaa merkitä myöhemmin paljon.

Teinitoiminta käsittää lukemattomia eri muotoja, sillä teinikunnan piirissä voidaan harrastella kaikkea mahdollista. Esimerkkeinä mainittakoon kokoukset, sekä yleinen (johon osallistuvat kaikki teinit) että hallituksen ja toimikuntien kokoukset. Kerhot ovat oikeita teinikunnan eläviä soluja. Juuri näissä teinit voivat harrastaa mieleistään ja kehittää itseään monipuolisesti. Vilkkaasti toimivat kerhot kykenevät antamaan innokkaille jäsenilleen kaikkea positiivista. Toiminnan valtaosan muodostavat monille teinille erilaisten tilaisuuksien järjestämiset; joka kuukausi keskimäärin pidetään jokin juhla koulumme teinikunnan piirissä.

Teinityön ohjelmastaan kuuluvat lisäksi retket, leirit, kilpailut, näyttelyt ym. Sosiaalinen toiminta on myös yleistä, esimerkiksi keräykset, arpojen ym:n myynti sekä tilaisuudet jonkin asian hyväksi.

Teinikuntaan kuuluu tavallisesti kahdeksanluokkaisessa yhteiskoulussa viides sekä lukio, keskikoulussa neljäs ja viides luokka. Teinikuntien lukumäärä on tällä hetkellä 310, teinejä on n. 51000. Teinikunnat — vähimmäismäärä kolme — voivat liittyä yhteen ja perustaa teiniyhdistyksen. Tämän ohjelman kuuluvat esim. kokoukset, kulttuurikilpailut, teinivierailukurssit, erilaiset neuvottelutilaisuudet sekä kerhopäivät.

Jokainen teini on myös Suomen Teiniliiton jäsen. Liiton keskuspaikka on Helsingissä. Tämä Teiniliitto ohjaa teinikuntien, -yhdistysten sekä yksitysten teinien toimintaa. Se pitää yhteyksiä myös ulkomaille sekä järjestää kilpailuja, leirejä, kursseja, teini- sekä neuvottelupäiviä.

Lopuksi pieni katsaus koulumme teinikuntaan.

Kuraattorina toimii fil. kand. Kalevi Heikkilä, puheenjohtajana allekirjoittanut, sihteerinä Pertti Sippola, varapuh. joht. Heikki Nurmi, varasihteerinä Tellervo Tiihonen sekä taloudenhoitajana Seppo Ylisselä. Hallitukseen kuuluu näiden lisäksi kaksi edustajaa joka luokalta.

Tilaisuuksien järjestämistä varten valittiin ohjelmatoimikunta, johon kuuluu jäseniä yhteensä kolmesta. Juhlien isäntänä toimii Antti Lanamäki ja emäntänä Paula Kataja.

Kerhoja on perustettu seitsemän: kristillinen kerho, valokuvaus-, musiikki-, liikunta-, shakki-, porsilinnimaalaus- sekä saksankielen kerho. Harrastus on ollut tyydyttävä pieneen jäsenmäärään nähden; joidenkin kerhojen osalta jopa kiitettävä.

Juhlatoiminta on ollut melkoista: syksyllä pidettiin »nahkiaiset» uusille teinille perintötavan mukaisesti. Sitten nämä järjestivät vuorostaan »kilttoskonventin». Marraskuulla kutsuttiin 15 teinikuntaa koulumme tutustumiskonventtiin ja joulun kynnyksellä syötiin perinteellisessä puurojuhlissa.

Kevätkauden juhlakalenterin on laadittu, muutokset ovat tietenkin mahdollisia. Aikomuksena on pitää joskus huhtikuun sunnuntaina, ehkä 16. p:nä, yleisöjuhla. Sitä ei ole vielä tarkemmin suunniteltu, mutta toivomme nyt jo runsasta yleisömenestystä.

Joulupukkipalvelun järjestämistä on jälleen ajateltu. Se parantaisi huomattavasti talouden asemaa, ja niin voitaisiin kerhotoimintaa lisätä.

Koulumme valittiin kuvavaksien kaudeksi Lakeuden Teiniyhdistyksen keskuspaikaksi. Velvollisuutena on huolehtia tämän TY:n vilkkaasta toiminnasta sekä näyttää kaikessa oikeaa esimerkkiä.

Olavi Moisio

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

toivottavat seuraavat

VUOKRA-AUTOILIJAT

AKSELI JASKARI

Mäyry, puh. Mäyry 38

TEUVO KANGASALO

Lentilä, puh. Lentilä 28

AARO NIEMI

Kuortane, puh. 121

KALEVI TURIGIN

Lentilä, puh. Sarvikas 7

PENTTI AHO

Lentilä, puh. Sarvikas 4

K. HÄRKÄNEN

autoilija, kioski. Kuortane, puh. 12

LAURI VIITANEN

Lentilä, puh. Lentilä 17

AIMO VIRTANIEMI

Mäyry, puh. Mäyry 21

VILHO VALIMAA

Leppälä, puh. Leppälä 45

EERO RINTAMAKI

Lentilä, puh. Lentilä 31

EDVIN VASU

Salmi, puh. Salmi 45

MARTTI LAITILA

Salmi, puh. Salmi 16

TAUNO YLI-HONKOLA

Kuortane, puh. Kuortane kk 75

AARO SIUKOLA

Kuortane, puh. 115

Kiitämme

niitä, jotka ilmoittamalla tässä julkaisussa ovat tukeneet seuramme toimintaa. Samalla pyydämme lukijakuntaa suosimaan ilmoittaneita.

KUURTANES-SEURA

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

toivottavat asiakkailleen seuraavat:

T:MI J. YLISELA
Mäyry, puh. Mäyry 46

SEKATAVARAKAUPPA A. KAJANDER
Kuortane, puh. 46

VELJEKSET ALA-MUTKA
Om. Väinö Ala-Mutka
Leppälä, puh. Leppälä 42

PARTURI-KAMPAAMO HAUTA-AHO
Mäyry, puh. Mäyry 3

EINO SALMINEN
Ruona, puh. Ruona 45

AIMO HAAPAMAKI
Salmi, puh. Salmi 19

VALOKUVAAMO ARVO AUTIO
Lentilä, puh. Lentilä 8

PELTISEPPÄ T. TIENHAARA
Kuortane kk. puh. 19 »HEHKU»-KIUKAITA

RANTALAN RAUTA JA PUU
Mäyry, puh. Lentilä 35

**KUORTANEEN ELÄINVAKUUTUS-
YHDISTYS**
Toim.joht. A. Peltokangas.
Kuortane kk. puh. 109

LIIKENNOITSIJÄ A. KORPELA
Kuortane kk. puh. 133

KUORTANEEN METSÄNHOITUYHDISTYS
Kuortane kk.

KAMPAAMO JA KUTOMO
Rauha Mäkinen. Kuortane kk. puh. 126

KUKKA, PAPERI JA KEMIKAALI
Om. M. Yli-Hallila. Kuortane kk. puh. kk. 119

MARTTI ALA-MUTKA
Matkustajakoti—Kahvila Kuortane kk. puh. 108

TAUNO RANTANEN
Tiillä — puutavaraa. Puh. Lentilä 10

KUORTANEEN KEMIKAALIO
Thelma Sippola. Kuortane kk. puh. 105

Arv. metsänomistajat ja rakennuttajat
Kääntykää luottamuksella puoleemme

Koura Oy

Puh. Koura 10.

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

toivotamme asiakkaillemme

UUSI-TALOUSKAUPPA

Om. M. VAINIOMAKI — Kuortane, kk.

Metsästä markkinoille
Alavuden kautta

Valmistamme

- ikkunoita
- ovia
- keittiö- ja myymäläsisustuksia
- kattokaarirakenteita
- palo-ovia

Alavuden
Puunjalostustehdas Oy

Alavus as. puh. oma keskus

KESKINAINEN VAKUUTUSYHTIÖ

TARMO

Maan suurin esinevakuutusyhtiö

Myöntää kaikkia vahinkovakuutuksia

Asiamiehiä Kuortaneella:

pankinjoht. Pentti Harju
» Arvid Koskela
maanvilj. Heikki Haapala
» Niilo Ristisuo

Hyvää Joulua toivottaa

Kuortaneen Osuusmeijeri

MAIDON LAHETTAJILLEEN JA ASIAKKAILLEEN.

Kuortaneen
Sementtivalimo Oy

Puh. Mäyry 13.

Saatavana kaikkia sementtivalimoalan
tuotteita.

TYÖ ENSILUOKKAINEN —

HINNAT KILPAILUKYKYISET

VALMISTEEMME: Mursu 3-lasi-ikkunat.

MYYMME: Enso Gutzeitin ovia.

Kuortaneen
Puusepänläike

Lentilä. Puh. Lentilä 13.

II

Kehräämme

KAIKKIA LANKALAATUJA

Korstaamme

LEVYLLE JA HAHTUVALLE

Suosittellemme nylon-vahvisteista villa-
lankaamme

Kehräpää Oy

Alavus as. — Puh. 37

KUORTANEEN
POLTTOTURVE OY

TAUSNEVA OY

Lentilä, puh. Lentilä 6.

Valmistamme ja myymme koneellista poltto-
turvetta ja turvepehkuu.

Kuortaneen KANSALLISPANKKI

TOIVOTTAAN KAIKILLE KUORTANELAISILLE

Hyvää Joulua ja menestystä vuodelle 1961

TUO TULO TILILLE — TILI TUO TULO!

Kuortaneen
Palovakuutusyhdistys

Toimitusjohtaja A. Timoharju. Puh. kk. 103.

Vakuuttakaa omassa vakuutuslaitoksessanne!

VAKUUTUSKANTA 2,4 MILJAARDIA

MYYMME jälleenmyyjille erikokoisia saaveja
30-95 ltr. Rakentajille varastossamme raakaa ja
höylättyä puutavaraa.

OSTAMME TUKKEJA

SUORITAMME JAUHATUSTA

Leppälän Saha ja Mylly

Kuortane — puh. Leppälä 65.

*Hyvä varasto
joulu kirjallisuutta*

Kuortaneen Kirjakauppa

Kuortane kk. puh. 59.

VAATE- JA KENKÄKAUPPA

J. KESKI-KULJU

Kuortane, puh. 85.

23

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

toivottaa Sinulle

KUORTANEEN OSUUSKASSA

TOIMIPAIKAT: Kirkonkylä, Mäyry, Ruona ja Leppälä

Kuortanlainen, asioi omassa rahalaitoksessasi!

Omat säästövaranne ja säästöpankkilaina

avaavat Teille oman kodin oven

Maanviljelyksenne, karjanhoitonne ja metsätaloutenne kehittämiseksi pätee sama keino. Muistakaapa vain säästötillenne kasvattaminen vaikkapa pienilläkin erillä, silloin talous-
asianne juoksevat, kuin nauhalla.

Kaikki toimipaikkamme Kirkolla, Mäyryllä, Ruonalla ja Leppälässä ovat Teitä varten.

Kuortaneen Säästöpankki

MOPEDIT, POLKUPYÖRÄT JA VARAOSAT

talvi- ja kesäurheiluvälineet, radiot- ja
sähkötarpeet, metsästysaseet ja
ampumatarpeet sekä
räjähdysaineet

EDULLISESTI ALAN ERIKOISLIIKKEESTÄ

ALA-HONKOLA & KUMPP.

Kuortane — Puh. 4

LEIPOMO- KAHVILA

E. OJALA

Kuortane kk. Puh. 63

Suosittautuu!

*Kiittäen hyvästä yhteistyöstä
paikkakuntalaisten kanssa
toivotamme*

Hyvää Joulua

Pohjanmaan Urheiluopisto

RUONAN OSUUSMEIJERI

Ruona — Puh. 49

Parturi-Kampaamo Ala-Hiiri

Kuortane kk. — Puh. kk. 113.

Kaikki alaan kuuluvat työt tehdään
ammattitaidolla ja huolella

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
toivotamme asiakkaillemme

Viitasen Sekatavarakauppa

Lentilä — Puh. Lentilä 25

LÄNSIRANNAN HÖYRYSAHA OY

Kuortane — Puh. Länsiranta 28

OSTAA TUKKEJA
pystymetsinä ja hankintakaupalla

-HUOLTOASEMA

P. VESTI

Kuortane kk. Puh. 117

HUOLTOA JA TARVIKKEITA

-EDUSTUS

VW-HUOLTO JA VARAOSAMYYNTI

AARNION
MOOTTORIKORJAAMO

Kuortane puh. Mäyry 184

Kun käyt

KUVA-KUURNASSA

tuet yhteiskoulua

Armi Huhtamäki

Kuortane, puh. 56

Suosittelen hyviksi tunnettuja pikkuleipiä ja korppuja.

KUORTANEEN VILLA

OM. REINO ALA-SALMI

Kuortane — Puh. 36

Kiittäen kuluneen vuoden aikana saamastamme luottamuksesta toivotamme asiakkaillemme.

**RAUHALLISTA JOULUA JA
MENESTYKSELLISTÄ UUTTA VUOTTA**

Toivotamme jäsenillemme ja asiakkaillemme

Hyvää Joulua

ja

*Menestyksellistä
alkavaa vuotta*

KUORTANEEN OSUUSKAUPPA

Mäyry — Puh. oma keskus

Naisien ja miesten valmisvaatepukimo

**KANKAITA
ASUSTEITA JA
JALKINEITA**

Toivotamme asiakkaillemme

HYVÄÄ JOULUA

ja

ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Vesalan Pukimo

Kuortane kk. — Puh. 30

*Kihlat — kellot — korut
palkinnot
edullisesti*

L. I. Pääkköseltä

Kuortane puh. Kuortane kk. 128.

HIRSIHUVILOITA, SAUNOJA Y.M.

pyöreästä ja sahatusta hirrestä omilla tai valmistajan piirustuksilla.

HINNAT KILPAILUKYKYISET

Valmistaja: K. SAARI,

Kuortane kk. Puh. 11/2 s.

KUORTANEEN KOTIKUTOMO tarjoaa kausi-
niita ryijyjä, täkänöitä, pellavaliinoja ja helmi-
kudonnaisia kuten lepotuolin mattoja, seinä-
vaatteita, sohvatyynyjä ja pannunmyssyjä.

Tervetuloa katsomaan pukin pussiin sopivaa!

Kuortaneen Kotikutomo

Lentilä puh. Lentilä 40

Viljo Myllymäki

LIKENNOITSIJÄ

Alavus as. puh. as.seutu 30

**KUORTANEEN
SÄHKÖ OY**

Kuortane kk.

MYYMME VALAISIMIA

**Alavuden
Seudun**

Peruna Oy

Alavus — Puh. as. 44

PERUNAJAUHOTEHDAS — KONEPAJA

Kuortanelaiset y.m.

Säästää rahaa ja ostakaa jalkineenne sekä
teettäkää tilauspukunne takauksella

VAATTURI

Viljo Lammilta

Puh. Mäyry 18.

**Huonekaluja hankkiessanne käyttäkää
hyväksenne**

ASKON PAIKALLISPALVELUA

Toimitamme kaikkia Askon laajan malliston
tuotteita. HUONEKALUJA, MAALAUSTAR-
PEITA ja tapetteja.

Puh. Alavus as. 29. Virrat 5260

Kuortanes-Seuran Joulu

toivottaa lukijakunnalleen

Hyvää Joulua ja

Onnellista Uutta Vuotta

